

PODNĚTY
K
U ŠESTISTÉMU VÝROČÍ
PÁLENÍ MISTRA JANA HUSA

Vážení odběratelé Acta curie,

v červenci 2015 si připomeneme šest set let od upálení Mistra Jana Husa. Ačkoli od smrti tohoto kněze uplynulo šest století, jeho život, nasazení, teologie, ale i kontroverzní vystupování je stále velmi silným tématem. S radostí bylo možné sledovat, že porevoluční doba přinesla některé posuny v pohledu na Mistra Jana. Vrcholem pak bylo sympozium svolané Janem Pavlem II. na sklonku roku 1999. Téma však zdaleka není uzavřené či vyřešené.

Kulaté výročí zřejmě přinese řadu diskusí, otázek a programů, které se z různých úhlů pokusí téma připomenout. Uvědomujeme si, jak důležitá je, abychom z této diskuse neodcházeli jen jako neznalí reálií či problematiky. Jako interpretační klíč k husovskému tématu připomínáme projev papeže Jana Pavla II. k účastníkům římského mezinárodního symposia a společné prohlášení kardinála Miloslava Vlka a synodního seniora Pavla Smetany.

K získání informací o Husově životě, jeho díle, teologii či procesu bylo za poslední léta vydáno několik důležitých publikací a článků, na něž najdete odkazy dále v textu. My jsme si dali za cíl připomenout toto výročí alespoň poukazem na to, že celou kauzu nelze vnímat pouze černobíle, a proto jsme požádali prof. Ctirada V. Pospíšila, Th.D., který tématu Mistra Jana Husa věnoval velké úsilí, zda by pro nás připravil určitý vhled do této pestré problematiky. Jeho článek je zamýšlen jako otevření diskuse a poukaz na to, že Husovi je třeba věnovat ještě velkou pozornost. V této souvislosti mu velice děkujeme za jeho ochotu a nasazení.

Michal Němeček,
ředitel Pastoračního střediska

PROJEV PAPEŽE JANA PAVLA II. K ÚČASTNÍKŮM ŘÍMSKÉHO MEZINÁRODNÍHO SYMPOZIA O MISTRU JANU HUSOVI¹

Vážení představitelé vlády, pane kardinále, ctihodní bratři v biskupské službě, vážení vědeckí pracovníci, dámy a pánové!

1. Je pro mne velkou radostí, že vás mohu srdečně pozdravit u příležitosti vašeho sympozia o Janu Husovi, které představuje další důležitou etapu pro hlubší pochopení života a díla dobře známého českého kazatele, jednoho z nejslavnějších mezi mnoha vynikajícími mistry, kteří vyšli z pražské univerzity. Hus je pamětihodnou postavou z mnoha důvodů. Ale je to zejména jeho morální odvaha, která z něj tváří v tvář protivenstvím a smrti učinila postavu zvláštního významu pro český národ, který byl v průběhu staletí také těžce zkoušen. Jsem vám všem zvláště vděčný za to, že jste přispěli k práci *ekumenické „husovské“ komise* ustanovené před několika lety panem kardinálem Miloslavem Vlkem s cílem vymezit přesněji místo, které Jan Hus zaujímá mezi reformátory církve.

2. Je význačné, že se tohoto sympozia zúčastnili vědci nejen z České republiky, ale i ze sousedních zemí. Neméně příznačná je skutečnost, že i přes napětí, která v minulosti poškozovala vztahy mezi českými křesťany, se shromáždili odborníci z různých vyznání, aby se podělili o své poznatky. Poté, co byla shromážděna nejlepší a nejnovější akademická reflexe o Janu Husovi a o událostech, na nichž se podílel, bude dalším krokem publikování závěrů sympozia, aby tak co nejvíce lidí mohlo lépe poznat nejen mimořádnou postavu *člověka*, jíž Jan Hus byl, ale také důležité a komplexní období křesťanských a evropských dějin, v němž žil.

¹ Projev papeže při audienci ve vatikánské „Sala del Concistoro“ v pátek 17. 12. 1999 in: *Mezinárodní sympóziium o Janu Husovi, Papežská lateránská univerzita, 15.–18. prosince 1999*, Sekretariát České biskupské konference: Praha 2000, s. 1.

Dnes, v předvečer Velkého jubilea, cítím povinnost vyjádřit hlubokou lítost nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, která se tímto způsobem rozevřela v myslích a srdcích českých lidí a stala se zdrojem konfliktů a rozdělení. Již během své první návštěvy v Praze jsem vyjádřil naději, že bude možné vykonat rozhodné kroky na cestě smíření a pravé jednoty v Kristu. Rány uplynulých staletí musí být léčeny novým perspektivním pohledem do budoucnosti a nastolením zcela obnovených vztahů. Náš Pán Ježíš Kristus, který je „náš mír“ a zbořil „zeď, která rozděluje“ (Ef 2, 14), ať řídí běh dějin vašeho lidu vstříc znovunalezené jednotě všech křesťanů, kterou si my všichni vroucně přejeme pro tisíciletí, na jehož prahu stojíme.

3. Klíčový význam má v této perspektivě úsilí, které mohou vědci vynaložit pro to, aby se dosáhlo hlubšího a úplnějšího pochopení historické pravdy. Víra se vůbec nemusí obávat úsilí historického bádání, vzhledem k tomu, že v podstatě i bádání míří k pravdě, která má svůj zdroj v Bohu. Proto dnes děkuji našemu nebeskému Otci za vaši práci, která se chýlí ke konci, stejným způsobem jako jsem vás povzbuzoval, když jste s ní začínali.

Zaznamenávání historie se mnohdy setkává s překážkami ve formě ideologických, politických či ekonomických tlaků, v jejichž důsledku je pravda zastírána a samotná historie se ocitá v zajetí mocných. Naši nejlepší obranou proti podobným tlakům a proti zkreslením, která mohou vyvolávat, je opravdové vědecké studium. Je pravdou, že je velmi obtížné dosáhnout absolutně objektivní analýzy dějin, vzhledem k tomu, že přesvědčení, hodnoty a osobní zkušenosti nevyhnutelně ovlivňují jejich studium a výklad. To však neznamená, že by nebylo možné dospět k takovému líčení historických událostí, které by bylo skutečně nestranné a jako takové pravdivé a osvobozující. Vaše práce je důkazem toho, že je to možné.

4. Pravda se může také ukázat nepohodlnou, když po nás žádá, abychom opustili své zakořeněné předsudky a stereotypy. To platí pro církev a církevní společenství stejně jako pro národy a jednotlivce. Nicméně pravda, jež nás osvobozuje od omylů, je také pravdou, jež nás činí

svobodnými, abychom milovali; a právě křesťanská láska byla obzorem toho, co se vaše komise snažila uskutečnit. Vaše práce ukazuje, že osobnost, jakou je Mistr Jan Hus, jež byla v minulosti velkým bodem sváru, se nyní může stát předmětem dialogu, konfrontace a společného prohloubení.

V čase, kdy se mnozí snaží vytvořit v Evropě nový typ jednoty, mohou historická bádání, jako je to vaše, pomoci inspirovat lidi k překročení příliš těsných etnických a národnostních hranic, vstříc novým formám ryzí otevřenosti a solidarity. To jistě pomůže Evropanům, aby pochopili, že tento kontinent bude moci s jistotou postoupit k nové a stabilní jednotě, jestliže bude schopen navázat novým a tvořivým způsobem na společné křesťanské kořeny a na specifickou identitu, která z toho vyplývá.

5. Je tudíž zřejmé, že vaše práce je důležitou službou nejen historické postavě Jana Husa, ale také – obecněji vzato – křesťanům a celé evropské společnosti. To proto, že je konec konců službou pravdě o člověku, pravdě, kterou lidská rodina potřebuje znovu nalézt jako první věc na úsvitu třetího tisíciletí křesťanské éry.

Při rozjímání o pravdě o člověku se nemůžeme neobrátit k postavě zmrtychvstalého Krista. Pouze on je dokonalým vtělením pravdy člověka, stvořeného k obrazu Božímu a jeho podobě (srov. Gn 1,26). Vroucně prosím toho, který je „tentýž včera i dnes i na věky“ (Žid 13,8), aby seslal své světlo do vašich srdcí. Jako závdavek milosti a pokoje v Něm vyprošuji pro vás, pro vaše drahé a pro celý český národ hojná požehnání Nejvyššího, kterému patří chvála, sláva, moudrost a díkůvzdání na věky věků. Amen! (srov. Zj 7,12).

SPOLEČNÉ PROHLÁŠENÍ K ŘÍMSKÉMU SYMPOZIU O MISTRU JANU HUSOVI²

Bratři a sestry, vážení spoluobčané,

na prahu jubilejního roku Kristova narození se podařilo učinit důležitý krok na cestě uzdravení bolestných ran naší národní minulosti a sblížení věřících, kteří se hlásí k různým křesťanským vyznáním. Ve dnech 15.–18. prosince 1999 proběhlo na půdě Papežské lateránské univerzity v Římě významné mezinárodní vědecké sympozium, uspořádané Centrálním výborem Velkého jubilea roku 2000 a Českou biskupskou konferencí ve spolupráci s Akademií věd České republiky a Univerzitou Karlovou, kterého se účastnili přední badatelé a představitelé církví několika evropských zemí, zástupci Svatého stolce a v závěru i prezident republiky Václav Havel. Toto sympozium přeneslo na mezinárodní rovinu a – což je ještě významnější – do centra Římskokatolické církve dosavadní několikaletou práci teologů a historiků ekumenické komise, ustavené na počátku devadesátých let pražským arcibiskupem, jejímž cílem bylo nově porozumět jedné z klíčových postav českých duchovních dějin, Mistru Janu Husovi, a odpovědět na otázku, kterou vznesl v Praze v dubnu 1990 papež Jan Pavel II., zda je možné, aby Husova postava dnes křesťany různých vyznání spíše spojovala než rozdělovala. Pro Římskokatolickou církev pak potřeba nového hodnocení Husovy osobnosti a života vyvstává v této době s velkou naléhavostí v souvislosti s vážnou výzvou papeže Jana Pavla II., aby v jubilejním roce Kristova narození celá církev pokorně vyznala všechny omyly, nevěrnosti, nedůslednosti a zpozdilosti minulosti (srov. *Tertio millennio adveniente*, 33), aby tak smířena a očištěna pokáním překročila práh nového tisíciletí. **Papež Jan Pavel II.** pozitivně ocenil práci komise, přijal 17. prosince účastníky sympozia ve Vatikánu a ve svém

² Společné prohlášení kardinála Miloslava Vlka a synodního seniora Pavla Smetany, in: *Mezinárodní sympozium o Janu Husovi, Papežská lateránská univerzita, 15.–18. prosince 1999*, Sekretariát České biskupské konference: Praha 2000, s. 4.

projevu označil Mistra Jana Husa za „dobře známého českého kazatele, jednoho z nejslavnějších mezi mnoha vynikajícími mistry, kteří vyšli z pražské univerzity“. Řekl, že Husova „morální odvaha tváří v tvář protivenstvím a smrti z něj učinila postavu zvláštního významu pro český národ“. Všichni účastníci sympozia přijali s pohnutím slova omluvy nejvyššího představitele Římskokatolické církve: „Dnes, v předvečer Velkého jubilea, cítím povinnost vyjádřit hlubokou lítost nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, která se tímto způsobem rozevřela v myslích a srdcích českých lidí a stala se zdrojem konfliktů a rozdělení“. Papež pak povzbudil shromážděné badatele slovy: „Pravda, jež nás osvobozuje od omylů, je také pravdou, jež nás činí svobodnými, abychom milovali... Vaše práce ukazuje, že osobnost, jakou je Mistr Jan Hus, jež byla v minulosti velkým bodem sváru, se nyní může stát předmětem dialogu...“.

Jan Hus, jeho dílo, doba, v níž žil, i jeho dějinné působení poutaly pozornost účastníků sympozia po celé tři dny. Katolický kněz, teolog a kazatel, univerzitní profesor Mistr Jan Hus se v době velké krize zasazoval o nápravu rozdělené západní církve a papežství. V tomto zápasu vytěžil z pokladu evangelia cenné důrazy, které svým významem daleko přesáhly jeho osobní příběh, ukončený na koncilu v Kostnici odsouzením a následnou smrtí. V naší době, naplněné úsilím o sblížení křesťanských církví – které v tomto roce přineslo významné společné prohlášení Papežské rady pro jednotu křesťanů a Světového luterského svazu, týkající se učení o ospravedlnění z víry – mohou proto právě zamyšlení nad osobnostmi, jako je Hus, stojícími takříkajíc na pomezí mezi oběma tradicemi – jak to vyjádřil již název prvního sympozia v Bayreuthu (1993) „Mezi národy, staletími a konfesemi“ – nabýt nového velkého významu a aktuálnosti. Žádná církev, žádná konfese si nemůže Husa bezezbytku „přivlastnit“. Hus se však může stát mostem nové důvěry od srdce k srdci. K důrazům, které formovaly dějinné vědomí českého národa a které se dnes mohou stát inspirací pro ekumenické společenství křesťanských církví, patří mezi jinými jeho naléhavá výzva ke smíření člověka s Bohem, se sebou samým i s bratřími v odvrácení od hříchu; důraz na jednotu církve a požadavek vysoké mravní úrovně všech křesťanů, zvláště kněží; důraz na autoritu biblického, zvláště novozákonního

svědectví; úcta k eucharistii (svátosti oltářní, Večeři Páně), která zcela mimořádným způsobem vyjadřuje poselství o milosti Kristově zdarma darované; zásadní odmítnutí násilí ve věci víry; hledání Boží pravdy, která je poslední normou života církve i společnosti jako apel ke svědomí a nezastupitelné odpovědnosti každého člověka. Ve svém pohledu na církve Hus jistě překročil sebezachování církve své doby, v některém ohledu předjímal myšlenky reformace následujícího století, v jiném pak některé důrazy, které později katolická církev vyzdvihla na Druhém vatikánském koncilu. Mnohé z Husových důrazů se v následujících obdobích staly nástroji polemiky, osočování, roztržky a nepřátelství. Třídenní symposium, kterého se vedle českých, polských, německých a italských badatelů účastnili všichni čeští římskokatoličtí biskupové a vysocí představitelé Svatého stolce, představení řádů, představitelé Československé církve husitské a evangelických církví, představitelé Karlovy univerzity, bohosloveckých fakult, Akademie věd, mnoho novinářů a pracovníků rozhlasu a televize, dalo příklad, jak by měly probíhat vědecké odborné diskuse v duchu pokoje a vzájemného naslouchání. I když Husova postava může být nadále předmětem různých interpretací, nemusí a nesmí být předmětem sváru a rozdělení. Na sympoziu se potvrdilo, že se tyto rozdíly mohou stát podnětem k mnohem hlubšímu, vzájemně obohacujícímu pochopení historické skutečnosti. Ukázalo se, jak je možno přistupovat k dějinným traumatům s klidnou věcností a pokorou vůči pravdě, která všechny zavazuje a také osvobozuje. V tomto smyslu by se mohlo stát příkladem pro ostatní českou společnost.

V závěru sympozia oslovil účastníky prezident republiky Václav Havel. Ve svém projevu formuloval nosné poselství Mistra Jana Husa pro přítomnost a budoucnost: „Husovo vroucí, bytostné přimknutí k Pravdě, k jejímu věrnému následování v hlubokém souladu nejvnitřnějšího přesvědčení a skutků každodenního života... zůstává trvalou výzvou duchovního dědictví našeho národa... Velkým vkladem Jana Husa evropským dějinám byl princip osobního ručení. Pravda pro něj nebyla jen volně přenosnou informací, ale životním postojem, závazkem a nárokem. Tím se začala vlastně stávat rozhodující společenskou veličinou konkrétní a jedinečná lidská bytost a její nadčasově zakotvená odpovědnost. Tedy přesně to, co by měla

ctít a oč by se měla opírat celá moderní civilizace, nechce-li dopadnout špatně“.

Pro všechny zástupce křesťanských církví byla velkým povzbuzením tato zkušenost bratrské spolupráce, vzájemné úcty a především úcty k pravdě charakterizující atmosféru, která provázela práci ekumenické husovské komise i zmíněné mezinárodní sympozium. V tomto ekumenickém počínu šlo o více než o „náboženskou toleranci“, šlo o živé znamení pravdy osvobozující k lásce. Účastníci ocenili poctivé úsilí představitelů Římskokatolické církve hledat nový vztah k duchovnímu odkazu Mistra Jana Husa. Usilovná práce mnoha historiků i oficiální prohlášení Jana Pavla II., kterým – jak to následujícího dne vyjádřil prezident Havel – nynější papež, nakolik je to s odstupem staletí možné, sňal křivdu a zhojil bolest, kterou nesl český národ po staletí ve svém vědomí ve vztahu ke katolické církvi, jsou povzbuzením k dalším odvážným krokům při hledání jednoty křesťanů v různosti. Na základě této zkušenosti by se křesťané rozdílných tradic měli přihlásit k závazku, že budou usilovat o to, aby se nejen Husova postava a jeho dílo, ale i další sporné otázky napříště nestávaly příčinou osočování, konfesijní polemiky a kulturního boje. Naším příštím konkrétním krokem by měla být společná práce odborníků různých křesťanských církví na vypracování **ekumenické učebnice církevních dějin v České republice**. Přejí bychom si, aby společná radost a naděje a tento duch vzájemné úcty, porozumění a otevřenosti pro sjednocující sílu pravdy naplnily všechny naše církve, sbory a farnosti, abychom mohli co možná nejdříve odložit všechny naše vzájemné předsudky a výčitky a radovat se ze zhojení starých ran a pádu zdí, které nás tak dlouho oddělovaly. Proto jsme cítili jako svou povinnost se s vámi všemi rozdělit právě nyní na prahu jubilejního roku o svou radost z velikého znamení naděje, které je určeno celému našemu národu. Husův důraz na mravní ryzost, lásku k pravdě a věrnost hlasu svědomí je živým poselstvím i pro naši dobu.

V Praze 1. ledna 2000

kardinál Miloslav Vlk, synodní senior Pavel Smetana

C. V. POSPÍŠIL

PODNĚTY K HLEDÁNÍ PŘÍSTUPŮ K MISTRU JANU HUSOVI K ŠESTISTÉMU VÝROČÍ OD JEHO TRAGICKEHO SKONU

Každý, kdo se začne zabývat postavou Mistra Jana Husa, zakusí tíseň, neboť se zdá, že vše již bylo napsáno.³ Nemůžeme si proto namlouvat, že na sevřeném prostoru, který je vymezen touto příspěvkem, lze obsáhnout byt jen kvalitativně celou šíři dané problematiky. Stručnost, k níž jsem donucen, má ovšem jednu nespornou přednost: kratší texty mají totiž šanci, že je někdo vezme do ruky. Není tajemstvím, že v dnešní uspěchané době počet čtenářů klesá víc než přímo úměrně se vzrůstajícím počtem stran. Předdesílám, že moderních kvalitních katolických prací o učení a životě Jana Husa se jaksi nedostává, a proto budu častěji odkazovat na proslulé dílo belgického benediktina Paul de Vooghta, jehož český překlad bohužel zatím mohl vyjít pouze časopisecky.⁴

Budiž mi dovoleno podotknout, že se nemíním rozepisovat o Husově příběhu, neboť v Čechách se jeho znalost mezi vzdělanějšími lidmi předpokládá.⁵ Nejprve se tedy společně zamysleme nad tím, proč studovat Husa a husitství a jaké je s tím spojeno základní dilema. Mnohdy

³ Srov. J. KEJŘ, *Jan Hus známý i neznámý*, Karolinum: Praha 2010, s. 108–109. Historicky je téma vyčerpané, podle uvedeného autora existuje prostor pro teology a psychology.

⁴ Srov. P. DE VOOGHT, *L'hérésie de Jean Hus 1–2*, 2. ed., Bibliothèque de L'Université Louvain: Louvain 1975. Jedná se o definitivní podobu díla. První vydání spatřilo světlo světa v roce 1960. Český překlad dle 2. vydání, srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa“, in *Theol. revue* 1997–2003, celkem 32 pokračování. Ke studijním účelům je k dispozici digitalizovaná podoba celého textu.

⁵ Velmi stručné a přístupné zpracování: J. KEJŘ, *Jan Hus známý i neznámý*, Karolinum: Praha 2010. Dále připomínám monografii: F. ŠMAHEL, *Jan Hus – život a dílo*, Argo: Praha 2013. Více než doporučeníhodná je také práce: P. ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V – 1402–1437*, Paseka: Praha Litomyšl 2000. Velmi kvalitní jsou i starší díla: srov. F. M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově*, Laichter: Praha 1947; A. MOLNÁR, *Jan Hus testimone di verità*, Clauduana: Torino 1973 (kniha je přeložena a připravuje se k vydání). Navzdory antikatelickým tónům nás dnes na posledních zmíněných monografiích potěší vroucí křesťanský duch.

vnímáme podobná výročí jako příležitost k oficialitám, jenomže šest století od kostnické hranice je podle mého soudu primárně výzvou k nefalšovanému obrácení, což se pokusím vysvětlit ve druhé části tohoto příspěvku. Následně se budeme zabývat velmi důležitou ekumenickou problematikou našeho přístupu k Husovi a husitství. Čtvrtým krokem našeho společného putování bude stručné zamyšlení nad Husovou naukou. Poté se v jistém smyslu postavíme do Betlémské kaple, abychom vnímali českého reformátora také na základě jeho kazatelství. Životní drama pražského horlivce ústí do velkého dilematu, do jehož silového pole jsme vrženi i my. V sedmém bodu nebude na čtenáře čekat tradiční závěr, nýbrž spíše výzva k dalšímu putování směrem za pravdou, která leží vždy na horizontu naší intelektuální i duchovní zkušenosti jako výzva k ustavičnému sebepřekračování.

1. Jan Hus – ideál v postideologické době

První věc, kterou je třeba brát velmi vážně, tkví v konstatování, že husovská tematika u valné části české společnosti nevyvolává nějaký obzvláštní zájem.⁶ Někdy se hovoří o únavě Husem, ba dokonce o znechucenosti touto tematikou. Každé zobecnění je pochopitelně pravdivé jen ve větší či menší míře. Zdá se však, že s ubývajícím věkem uvedená charakteristika nabývá stále znepokojivějších rozměrů, což si dovoluji konstatovat mimo jiné také na základě svých osobních zkušeností se studenty několika teologických fakult v naší zemi. Naproti tomu u dříve narozených můžeme pozorovat relativně vyšší povědomí o významu Husova odkazu. Ani to ovšem není bez problémů, neboť v myslích dříve narozených často shledáváme přinejmenším latentní působení starých ideologických schémat, která minulost znásilňují a přítomnost zamořují záští a rozdělením.

Jedním z důvodů právě popsaného stavu povědomí o českém reformátorovi je postmoderní myšlení, které sice bourá staré ideologie, což je

⁶ P. PŘÍHODA: „Revidování postoje katolické církve k Husovi velký význam pro valnou část české veřejnosti nemá.“ in „Telefonické glosy“, *Lidové noviny*, 20. prosince 1999. Evangelický duchovní M. REJCHRT: „Husova hranice ... dnes pálí jen malou část české veřejnosti.“ Tamtéž.

v mnoha ohledech jistě osvobozující, nicméně spolu s touto mentální špínou jako by se vylévalo z vaničky i koupané děcko, protože se zároveň silně zpochybňují ušlechtilé ideály, za něž je pak málokdo ochoten se brát, a už vůbec ne za ně něco obětovat. Projevy tohoto trendu jsou markantní i na mediální scéně – v daném kontextu se mi poněkud přičí používat slovo kultura, neboť souvisí se slovem „kult“, což implikuje úctu k hodnotám a osobnostem, jež jsou jejich nositelkami –, kde se setkáváme se zesměšňováním Jana Husa, potažmo husitství. Někteří katolíci by z tohoto trendu mohli mít radost. Ta by ovšem byla velmi krátkodobá, protože zítra bude karikován a zesměšňován nejen papež a biskupové, ale dokonce sám Kristus.

Motivace k jednání jsou vždy smíšené. Ano, husité se dopouštěli násilí a mnozí z nich si také vylepšovali své osobní ekonomické bilance. Jenomže jejich protivníci privatizovali církevní i jiný majetek stejně horlivě a ve válečných krutostech nikterak nezaostávali za Žižkovými harcovníky. Zároveň ale není možné negovat, že v husitství byl přítomen ideál, který rozhodně není radno popírat, ba dokonce zesměšňovat, zvláště pak v době indiferentismu a vzrůstajícího se bezbožectví. Každodenní mše svatá, nasazení života, které Boží bojovníci vnímali jako eschatologický zápas se silami zla; kdo z nás by dokázal za to, čemu věří, prolévat vlastní krev?

Jak ale vnímat a především hlásat ideál v postideologické době? Tot palčivá otázka, která překračuje rámec šestistého výročí smrti Jana Husa a dilema, které trýzní filosofy a teology nejen v naší zemi, protože společnost bez ideálů je společností bezduchou, společností, v níž každý hledí jen na svůj vlastní prospěch. Snad lze říci, že jedinou šancí je naprostá neideologičnost přístupu k ideálu, tedy nesmlouvavá pravdivost. To ovšem předpokládá, že opustíme zajeté koleje, opustíme stará kliše a s velkou odvahou podnikneme krok, který evangelium definuje jako změnu smýšlení, což je sama podstata obrácení. Situace, v níž žijeme, a toto pro náš národ významné výročí jsou tedy příleži-

ností k obrácení,⁷ což mimochodem velmi dobře ladí s celoživotním posláním betlémského kazatele.

2. Šestisté výročí jako výzva k obrácení

V úvodu zmíněná tíseň vyvolávaná husovskou tematikou má i druhý důvod. Ten, kdo se probírá nepřehledným množstvím literatury, zakouší v závislosti na právě otevřeném díle značný rozkmit názorové oscilace, jejíž jednou amplitudou je bezbřehý obdiv, zatímco opačný výkyv se vyznačuje jakoby předem daným ideologickým zavržením. Již na tomto místě je třeba podtrhnout, že zatímco tvorba našich ekleziologických přátel bývala zejména v dřívějších dobách poznamenána leckdy ne zcela spravedlivou glorifikací a bohužel také určitým antikatholicismem, starší katolická tvorba se nikoli výlučně, leč přece jenom převážně klonila k leckdy účelovému zdůrazňování toho problematického a k podtrhování Husovy heretičnosti, což ovšem při kritickém zkoumání spisů pražského mravokárce není tak snadné doložit bez nerespektování hermeneutické etiky. Aby zmatek nabyl své vrcholné podoby, v posledních zhruba dvaceti letech jsme svědky paradoxního obratu, neboť tón spisů z pera našich evangelických přátel a profánních historiků je k betlémskému kazateli poněkud kritičtější než v oněch

⁷ Jasně kritérium pro rozlišení zrna ideálu od plev ideologie nám nabízí evangelium, kde se jasně říká, že strom se pozná po ovoci. Jakmile bude určitý pokřivený obraz Mistra Jana Husa plodit rozdělení, nenávisť, povede k aplikaci zcela nepřijatelného kritéria kolektivní viny, jako kdyby dnešní katolíci byli vinni Husovou smrtí, anebo jako kdyby současní nekatolíci byli zodpovědní za projevy násilí a brutality v dobách husitských válek ze strany táboritů a sirotků, je třeba takové zneužití minulosti jednoznačně odmítnout. Obdobně by bylo nesmyslné činit současné katolíky i nekatolíky odpovědnými za mezikonfesní napětí a třenice dob relativně nedávno minulých. Ideál naproti tomu vykazuje velkou úctu k minulosti a plodí porozumění k těm, kdo jsou nositeli různých pohledů na ni. Takovýto ideál je vcelku pochopitelně přijatelný a více méně věrohodný i v době, která se vyznačuje diskreditací všech ideologií. V základech takto koncipovaného ideálu totiž shledáváme úctu a otevřenost k nezkradené pravdě, jíž si tolik cenil i pražský reformátor, i pochopení pro její vícerozměrnost, což znamená, že svůj pohled nesmíme absolutizovat. V posledně zmíněném ale musíme Jana Husa překračovat, neboť on nemohl nebýt synem své vlastní epochy. Takovýto přístup k realitě je však velmi náročný jak po intelektuální, tak po spirituální stránce, a proto nelze předpokládat, že by se mohl stát ze dne na den masovou záležitostí.

nemnoha příspěvcích spíše popularizačního ražení, která zplodili katoličtí myslitelé, z nichž někteří dokonce nechávají zaznívat nadměrně oslavné fanfáry. Možná tu hraje roli snaha o to být moderní a na úrovni doby, případně tendence vyvažovat předchozí ne zcela spravedlivé odsudky.

Jednou věcí je minulost, která prostě je, jinou věcí je její dějepisické, případně teologické zpracování. Ona minulost je součástí nás samých, je v nás i kolem nás, není před ní úniku. Zabývat se jí tedy znamená snažit se o pochopení sebe sama. Kdo rezignuje na právě nastíněnou snahu, jednak v jistém ohledu projevuje neúctu k sobě a ke svému národu, jednak se vydává napospas těm, kdo s minulostí manipulují a vykládají ji podle určitého ideologického klíče. Rezignovat na hledání co nejpoctivějšího přístupu k vlastní náboženské a kulturní minulosti je velmi riskantní, neboť v pozadí tušíme rezignaci na vlastní důstojnost a v posledním důsledku také svobodu.

Když jsem zakoušel vnitřní nepokoj způsobovaný výše zmíněným názorovým rozkmitem, uvědomil jsem si, že je třeba opustit nejen stará ideologická klišé, ale i náběhy na nové, poněkud mírnější jednostrannosti. Skutečnost je přece minimálně troj-, ba čtyřrozměrná, bereme-li časovost jako čtvrtou dimenzi. Každý technik ví velmi dobře, že by bylo holou absurditou přít se o to, zda je pravdivý nárys, půdorys nebo bokorys. Nikdo z nás není jen dobrý, anebo jen špatný. Prvním znamením proměny smýšlení je tudíž odvážné opuštění veškerých předsudků a falešných ohledů a snaha o vnímání nejednoznačnosti reality v její nebaladické, a proto také ne vždy příjemné syrovosti. Neztratit přitom z očí ideál je obtížné, leč uvádí nás to do vyššího stádia lidské zralosti. Ideál existuje, dospělý člověk ho dokáže vnímat v jeho reálných rozměrech lidské slabosti a nemá zapotřebí mytologizovat – ideologizovat ho. U průměrného, či spíše podprůměrně inteligentního jedince, který je hlavním adresátem mediálního vymývání mozku, bohužel tuto schopnost nemůžeme předpokládat. Odhodlání spravedlivě říci, že na Husovi byla spáchána krutá křivda, nám nesmí zastírat, že i Hus sám měl celou řadu nedokonalostí. U českého reformátora s mnohým nemůžeme souhlasit, byť je to vše zároveň poměrně snadno pochopi-

telné.⁸ Právě nastíněné odmítnutí primitivní černobílosti pochopitelně překračuje až děsivě komplikovaný a dilematický případ Jana Husa, protože by se jím měl vyznačovat náš odpovědný postoj nejen k minulosti, ale také k přítomnosti.

Dovolte mi, prosím, malé odbočení. Jestliže jsme se smáli primitivní ideologické černobílosti zpravodajství totalitních médií, proč tolik lidí nevnímá, že dnes se tak často děje téměř totéž? Ti, kdo byli dřív pekelníky, jsou dnes nebeskými anděly, a naopak. Dříve ambiciózní mladíci jezdili do Moskvy, aby pak předstírali patent na všechno a rozvraceli hospodářství i kulturu. Dnes jim podobní jezdí za Velkou louží a bohužel podobně jako bývalí svazáci páchají nenapravitelné škody.

Změna smýšlení, přijetí nepohodlnosti života s otázkami bez jednoznačné odpovědi, schopnost neustále modifikovat mínění v souvislosti s nikdy nekončícím usilováním o pravdu, to jsou podle mne základní obrysy evangelijního obrácení. Mít vycizelované mravy podle zákona bez tohoto postoje nemá valný význam pro přijetí Nazaretského hlasatele Božího království, naproti tomu ten, komu chybí snad všechno, leč zároveň se dokáže otevřít šokující nečekanosti radostné zvěsti, vstupuje do sféry milosti a spasení. Katolicita bude natolik přesvědčivá a přitažlivá, nakolik bude striktně neideologická, autenticky křesťanská a následně autenticky lidská. Hledání vyváženého postoje k Janu Husovi je tedy cvičením se v této změně smýšlení. Upřímně řečeno, oč jiného Hus vlastně usiloval, když ne o obrácení své i těch, kdo mu naslouchali?

3. Jan Hus jako třetí plocha ekumeny

Všem bych doporučil četbu knihy: J. KOTYK, *Spor o revizi Husova procesu*, Vyšehrad: Praha 2001, byť ti nejzasvěcenější odborníci k ní za-

⁸ „V prvním českém vydání z roku 1850 Palacký napsal, že Husovo chování v oněch bouřlivých dnech [1412] je možné z jeho vlastního stanoviska snáze vysvětlit než ospravedlnit ... V druhém vydání z roku 1870 byl celý odstavec, kritický k Husovi, z Palackého výkladu vypuštěn.“ Srov. J. KOŘÁLKA, „Mistr Jan Hus v pojetí F. Palackého,“ in *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia konaného 22.–26. září v Beyreuthu, SRN, Česká křesťanská akademie a HTF UK: Praha 1995, s. 609–635, zde 620.*

ujímají kritický odstup. Plasticky a relativně stručně se tu prezentuje postoj katolíků i evangelíků k Husovi. V první polovině 19. století a zřejmě i pár let potom byl postoj českých katolíků k pražskému reformátorovi poměrně vyvážený.⁹ Spolu se vzmachem českého nacionalismu¹⁰ se na scéně objevuje hrdost na národní dějiny, což je pochopitelné a v jistém ohledu i správné, pokud se zachová zdravá míra. S tím je pak spjat také nový, vpravdě enormní zájem o Jana Husa a husitství, které bylo nyní interpretováno jako předobraz tehdejšího zápolení češtví s němečtvím a jako vrcholné vzepětí českých dějin.

František Palacký, k němuž mimochodem jako k vědci a národnímu politikovi chovám hlubokou úctu, vcelku pochopitelně interpretoval Husa jako předchůdce reformace a husitství nejenom jako národní hnutí, nýbrž také jako předjímku reformace z první poloviny 16. století. Národní interpretace Husa a husitství poznenáhlu začala nabírat antikatolické ladění, což pochopitelně vyvolalo reakci z katolické strany.

Dnešní katolický badatel ale nemůže nevidět, že Hus byl katolický kněz usilující o reformu církve. Jeho víra v Trojici, Krista, jeho mari-

⁹ Zajímavé svědectví o tom, jakým způsobem se studentům katolické teologie zhruba v polovině 19. století předkládala husovská problematika, vydává profesor dogmatické teologie v Českých Budějovicích a posléze vyšehradský kanovník A. Lenz (2. 10. 1829 – 2. 10. 1901), který sám však v reakci na dobové spory o Husa zastával mínění, podle něhož Hus byl heretikem: „Jako student jsem o Husovi nic jiného neslyšel, než že byl od Němců nenáviděn, a ti prý ho až k smrti pronásledovali. Později bylo nám řečeno, že prý M. Jan Hus naproti víře nepobloudil, anť prý káral pouze hříchy duchovenstva, a proto byl na sněmě Kostnickém odsouzen. Tato klamná nehistorická domněnka ovládala dlouhou dobu inteligenci českou.“ A. LENZ, *Jan Hus (životopisný nástin)*, Tisková liga: Praha 1907, s. 8.

¹⁰ O českém vlastenectví bych hovořil do roku 1848, kdy Češi a Němci dokázali sdílet společnou vazbu k české zemi. Po roce 1848 se situace radikálně změnila a německý nacionalismus vyvolal jako reakci nacionalismus český. I když je to slovo v mnoha ohledech zatížené, nezbyvá nic jiného, než ho použít, abychom si přiznali pravou povahu věcí, protože primární je národ, jazyk a kultura, naproti tomu společná vlast a dlouhá staletí dějin zde nehrají velkou roli. Bohužel český a německý nacionalismus byly namnoze poznamenány vzájemnou řevnivostí přerůstající v nenávist.

ologie¹¹ a sakramentologie¹² jsou naprosto standardní. Nikde u něho nevidíme aplikaci typicky reformačního principu, který by vylučoval tradici a stavěl pouze na Písmu (*sola Scriptura*), což platí o utrakvistu, který je z různých husitských frakcí pražskému reformátorovi nejbližší.¹³ Husova christocentrická vize církve je v řadě ohledů blízká tomu, co nacházíme v dokumentech II. vatikánského koncilu.¹⁴ Identifikovat katolicismus výlučně s tím negativním, co se v Husově dramatu nachází, by totiž bylo zcela nespravedlivé a hluboce zkreslující. I sami koncilní otcové zaujímali k Husovi postoj výrazně dilematický. Nebylo totiž vůbec běžné, když heretikovi, odsouzenému koncilem, pár hodin před popravou vysoce školený doktor teologie jako duchovní udělil

¹¹ Zcela pravověrná je nejenom Husova mariologie, ale také stejná partie teologického myšlení v díle Jana Rokycany. Srov. F. URBAN, *Sondy do dějin české středověké mariologie. Mariologie Arnošta z Pardubic, Jana z Jenštejna, Jana Husa a Jana Rokycany*, disertační práce obhájená na Katedře systematické teologie CMTF UP v Olomouci 2012, s. 113–142; 162–192 (monografie se připravuje k vydání). Naproti tomu táborité odmítali úctu ke svatým, a proto byli proti modlitbě adresované Ježíšově Matce (srov. s. 146–147). Jakoubek ve svých kázáních výslovně uznává svátek Narození Panny Marie, takže lze předpokládat otevřenost úctě k Ježíšově Matce, byť tato tematika nehraje v Jakoubkových promluvách významnou roli (srov. s. 150). Nezajímavé rozhodně není ani to, že mariánská úcta se projevuje v Jistebnickém kancionálu, který používaly k bohoslužbě všechny frakce husitství (srov. s. 154–159). Tato stručná informace zřetelně dokládá věroučnou souvislost mezi Janem Husem a umírněným utrakvistickým křídlem, jež v husitském reformním hnutí v průběhu let nakonec bylo dominantního postavení.

¹² Ačkoliv v Čechách se neustále traduje, že Hus byl heretikem v oblasti učení o svátostech, zejména pokud se jedná o eucharistii, ve třiceti článcích, které byly podkladem odsouzení kostnického vězně, se nenachází žádné obvinění z hlásání remanentismu a ani jeden článek se netýká svátostí. Srov. J. KEJŘ, „Znovu o Husově rehabilitaci,“ in J. KEJŘ, *Z počátků české reformace*, J. Marek: Brno 2010, s. 245–256, zde 250.

¹³ Srov. J. B. LÁŠEK, „Některé specifické úkoly husovského bádání,“ in J. B. LÁŠEK (ed.), *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia konaného 22.–26. září v Beyreuthu*, SRN, Česká křesťanská akademie a HTF UK v Praze. Praha 1995, s. 305–310, zde 308.

¹⁴ Srov. S. SWIEZAWSKI, „Jan Hus – heretyk czy prekursor Vaticanum secundum“, *Tygodnik powszechny* 50, 1986, č. 6. – česky vyšlo v českém samizdatovém periodiku: *Teologické texty* č. 11.

milosrdně rozhřešení.¹⁵ V českých dějinách navíc nikdy nechyběli katolíci, kteří Jana Husa vnímali s úctou a do jisté míry také s obdivem, byť zároveň s určitými obavami.¹⁶ Dlužno připomenout, že hlas těchto českých věřících byl po staletí zatlačován do komůrky jejich vlastního nitra týmiž mocenskými strukturami, které pronásledovaly evangelické bratry ve víře v dobách, jež nemohly nebýt nesmírně zkrušující pro každého věřícího, který naslouchal hlasu svého nejhlubšího svědomí.¹⁷ Dokážeme-li vnímat, že jak mezi katolíky, tak mezi evangelíky vždy

¹⁵ „Nakonec vyzpovídal se *cuidam doctori monacho*, tedy profesorovi teologie. Hus o něm píše: *qui pie et valde pulchre me audivit, absolvit et suasit, sed non inuxit, sicut et alii suadebant*. Hus byl tedy zproštěn vin bez závazku k odvolání. To je hodno zamyšlení, zvláště když jej rozhřešil ne jakýsi zbožný, avšak nevědoucí mnich, ale teolog, který věděl, o co jde a jaké předpoklady musely být v takovém případě pro rozhřešení dány. Dal-li Husovi rozhřešení bez podmínek, pak to mohl udělat jedině tehdy, pokud Hus v jeho očích právě nebyl formální heretik. V čem mu však Hus otevřel své nejvnitřnější svědomí?“ W. BRANDMÜLLER, „Hus před koncilem,“ in J. B. LÁŠEK (ed.), *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního symposia konaného 22.–26. září v Beyreuthu*, SRN, Česká křesťanská akademie a HTF UK v Praze: Praha 1995, s. 213–219, zde 217–218. Ulrich Richental o nemožnosti vyzpovídat kacíře vydává následující svědectví: „Zavolali jedného kňaza, volal sa Ulrich Scholand, bol kaplánom u Sv. Štefana a mal poverenie od koncilu i biskupa. Ten prišiel k Husovi a povedal mu: »Milý pane a majstre, ak se ešte chcete zriecť neverectva a kacírstva, za ktoré musíte trpieť, tak si vašu spoveď rád vypočujem. Ak tak však nechcete urobiť, potom sám dobre viete, že podľa cirkevného práva kacírovi nemožno poskytnúť nič cirkevné.«“ ULRICH RICHENTAL, *Kostnická kronika*, M. PAPONOVÁ – F. ŠMAHEL – D. DVOŘÁKOVÁ (edd.), Rak: Budmerice 2009, k. 156, s. 181–184.

¹⁶ První, kdo vyslovil jako katolík požadavek Husovy rehabilitace, byl významný český historik a v jistém ohledu sekretář F. Palackého (srov. J. ŠTAIF, *František Palacký. Život, dílo, mýtus*, Vyšehrad: Praha 2009, s. 17, 250, 292.), Josef Kalousek (2. 4. 1838 – 22. 11. 1916), srov. J. KOTYK, *Spor o revizi Husova procesu*, s. 26–40; V. FLAJŠHANS, „Revise procesu Husova,“ *Národní listy* 6. 7. 1904, právě zmíněný autor se výrazně zasloužil o edici Husových latinských spisů i o jejich překlad do češtiny; V. NOVOTNÝ, *Jan Hus: život a učení I/1 a I/2*, J. Laichter: Praha 1921 a 1923; V. KYBAL, *Jan Hus: život a učení II/1, II/2, II/3*, J. Laichter: Praha 1923–1926–1931. Anonymních sympatizantů bylo nespočetně, o čemž svědčí i to, že Palackého dějiny v zdaleka převážně katolickém prostředí byly českým lidem přijímány s obrovským nadšením.

¹⁷ Srov. JOSEF KARD. BERAN, „Svoboda svědomí“, proslov ze dne 20. 9. 1965, in C. V. POSPÍŠIL (ed.), *II. vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI.*, Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří 2013, s. 220–221.

byli, jsou a doufejme, že také budou lidé upřímně usilující o autentické křesťanství, obavy o další rozvoj ekumenismu pozbydou opodstatnění.

A nejde pouze o Husa, protože i husitství bývá dodnes interpretováno jednostranně, a proto zkresleně. Přirozená česká sympatie s Janem Žižkou a jeho Božími bojovníky se rafinovaně zapřáhá do káry stále doutnajícího antikaticismu, když všude neustále čteme, že husité bojovali s katolíky. To je ale historický nesmysl a anachronismus. Ve skutečnosti bojovalo reformní křídlo, přičemž se všichni považovali stále za součást jediné univerzální církve. Možná by teologie Tábora mohla být vnímána jako předzvěst pozdější reformace, s tou ale Husova teologie nemá společného. Zejména umírněný utrakvistický proud, který se v lučavce času ukázal být jediný skutečně nosný, neustále usiloval o uznání ze strany katolické církve a přál si být specifickou místní církví v jejím rámci.¹⁸ Není tajemstvím, že v 16. století čeští Němci jako dříve antireformní katolíci přímo lavinovitě přijímali Lutherovu podobu křesťanství, což o českých utrakvistech rozhodně neplatilo. Uvážíme-li, že valná většina utrakvistů nakonec volky nevolky skončila v katolické církvi, pak je nabíledni, že každý z nás má ve svém nejen duchovním, ale i přirozeném rodokmenu víc než jednoho Božího bojovníka a kališníka.¹⁹ Jestliže všichni Husovi kolegové z reformního křídla patřili k umírněnému utrakvistickému křídlu a k táboritům měli názorově daleko, pak není nesnadné uzavřít, kam by v oné situaci patřil Hus, kdyby nebyl na pravdě Boží.

Pohled z katolické strany je tedy výrazně odlišný od toho, co vnímají ti, kdo pojmají Husa z evangelické perspektivy. Na scénu se tedy vrací otázka nárysu, půdorysu a bokorysu. Upřímně řečeno: rozlišit, kdy jde ještě o vnitrocírkevní reformu a kdy už můžeme oprávněně hovořit

¹⁸ Srov. J. B. LÁŠEK, „Některé specifické úkoly husovského bádání,“ in J. B. LÁŠEK (ed.), *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi. Sborník z mezinárodního sympozia konaného 22.–26. září v Beyreuthu*, SRN, Česká křesťanská akademie a HTF UK v Praze: Praha 1995, s. 305–310, zde 307–308.

¹⁹ Na tomto místě je možno pouze upozornit na velmi podnětnou monografii Z. V. DAVID, *Nalezení střední cesty. Liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Filosofie: Praha 2012. Zmíněný autor vidí v utrakvistech předchůdce dnešních otevřených a II. vatikánským koncilem inspirovaných katolíků.

o počínající reformaci, se zdá být téměř nemožné. Vést vysilující spory, ba ideologické války je nesmyslné a zbytečné. V dané souvislosti je třeba si neúnavně připomínat nesmírně důležité historické prohlášení vrcholných představitelů katolické církve v Čechách a na Moravě a Českobratrské církve evangelické z počátku roku 2000:

„Žádná církev, žádná konfese si nemůže Husa bezzbytku »přivlastnit«. ... Ve svém pohledu na církev Hus jistě překročil sebeepochopení církve své doby, v některém ohledu předjímal myšlenky reformace následujícího staletí, v jiném pak některé důrazy, které později katolická církev vyzdvihla na Druhém vatikánském koncilu.“²⁰

Toto konstatování lze definovat jako smír po konci mnohasetleté ideové války. Pozornému čtenáři neunikne, že je v něm implicitně přítomna logika mnohorozměrnosti historické skutečnosti a nevyhnutelné koexistence různých pohledů, tedy zároveň výzva k onomu obrácení, o němž jsme hovořili výše. Je nesmírně potěšitelné, že po II. vatikánském koncilu v mnoha nekatolických církvích, kde je Hus uctíván obdobně jako světec, i když se tomuto slovníku naši ekumeničtí přátelé brání, protože podle nich svatý je jedině Bůh,²¹ byly z bohoslužebných knih postupně vymazány antikatické invektivy.²² Naši bratři z CČSH i anglikánské církve navíc upřímně očekávali spolu s mnoha českými katolíky na konci roku 1999 Husovu rehabilitaci, k níž z různých důvo-

²⁰ M. KARD. VLK – P. SMETANA, „Společné prohlášení k římskému symposiu o M. Janu Husovi,“ in M. DRDA – F. J. HOLEČEK – Z. VYBÍRAL (edd.) *Jan Hus na přelomu tisíciletí. Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15.–18. prosince 1999*, Husitské museum v Táboře: Tábor 2001, s. 27–30, zde 28.

²¹ Dlužno upozornit, že správná katolická úcta ke svatým je rovněž teocentrická, neboť velebíme Hospodina za veliké věci, které vykonal ve slabém člověku. Svatost je přece Boží sláva vyzařující z člověka (srov. preface o Slavosti všech svatých). Odlišnost mezi katolíky a jinými křesťany je tedy jen zdánlivá. Katolíci jsou si vědomi, že svatý je jedině Bůh, a proto tento titul aplikujeme na člověka pouze analogicky. Má to vyjádřit tajemství zbožštění – spodobení člověka s Kristem a skrze něho s nebeským Otcem.

²² Srov. D. HOLETON, „Bohoslužebná úcta k Janu Husovi v období české reformace a dnes,“ in Z. KUČERA – T. BUTTA (edd.), *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství dnešku*, CČSH – Blahoslav: Praha 2012, s. 121–138, zde 126–138.

dů nemohlo dojít. V Českobratrské církvi evangelické oficiální liturgická úcta projevovaná českému reformátorovi neexistuje. Nicméně naši evangeličtí bratři Jana Husa vnímají jako součást své identity, a proto jim Husova rehabilitace ze strany katolické církve nebyla po vůli. Katolické srdce kladoucí na první místo úctu k bratrům umí pochopit i tyto tísně a obavy o vlastní identitu. Rehabilitace by znamenala další zatížení našich vztahů k ekumenickým přátelům, a proto bylo dobře, že k ní nedošlo. V mnoha ohledech k ní však může dojít v našich srdcích.

Katolíci si tedy v jistém slova smyslu vybojovali před tváří celého národa i ekumeny právo hovořit o Husovi ze svého vlastního hlediska. Problém ovšem tkví v tom, že katoličtí teologové a historikové se této výzvy zatím odpovídajícím způsobem nechopili. Zdá se, jako by Hus pro mnohé nebyl tématem. Obavy z ožehavosti, spletnosti a riskantnosti takového podniku i z nesmírného množství práce, protože je třeba pročíst mnoho tisíc stran, vedly nakonec k tomu, že katolická inteligence dnes nedisponuje žádným odborníkem, který by byl schopen vést na odpovídající úrovni odborný dialog s našimi ekumenickými přáteli, pro něž je Jan Hus stále předmětem detailního zkoumání. Pokud se ale vybojovaného dědictví aktivně nechopíme, opět o ně přijdeme. To je také důvod neomalenessi, jíž se nyní tak trochu pošetile dopouštím, když jako katolík volám po zpracování nového katolického pohledu na českého reformátora a následně také na husitství.

4. Mnohé, z čeho býval Hus obviňován, je zlovolný konstrukt

O Husovi koluje v katolickém prostředí celá řada pomluv, zejména pokud jde o jeho pravověří. Betlémský horlilatel byl sice dobrým teologem, leč při četbě jeho děl se setkáváme se standardními názory, které nás nemají čím překvapit. Lze dokonce říci, že v oblasti ortodoxie byl úzkostlivý.²³ Z Viklefa přejímal strategii reformy a do jisté míry jeho silně platonizující realistickou filosofii, která vyhovuje tomu, kdo bojuje za ideál. Hus se domníval, že jasně nazírá božské ideje, tedy to, jak věci

²³ „Neschvaloval a taktéž nepřijímal Viklefovo kacířství, ale přejal od něho odpor vůči špatným prelátům a též vůli dosáhnout reformy.“ P. DE VOOGH, „Kacířství Jana Husa 6,“ *Theologická revue* 68, 1997/6, s. 81–85, zde 84.

mají podle Božího záměru být. To je také zdrojem jeho pro naši dobu jen těžší srozumitelné sebejistoty v poznané pravdě. Disproporce mezi ideálním stavem, jak ho nazírala jeho mysl, a bídnou skutečností stavu církevní instituce mu musela způsobovat nemalou vnitřní trýzeň.

Již jsme konstatovali, a je vhodné to zopakovat, že Hus rozhodně nebyl heretikem v oblasti eucharistie, tedy nikdy nepopíral reálnou přítomnost Kristovu v konsekrovaných způsobách chleba a vína. Obvinění z remanentismu a konsubstancialismu ze strany jeho odpůrců je zlovolný konstrukt. I Husova nauka o svátostech je pravověrná. Nikdy neučil, že kněz v hříchu by uděloval svátosti neplatně, pouze nehodně, jak to nacházel u Augustina. To, že nepopíral viditelnou stránku svátostí, mne vede k závěru, že ani v oblasti eklesiologie nemohl popírat viditelnou církev.

Některé jeho nešikovné výroky ve spise *De ecclesia*²⁴ jsou podmíněny polemickým kontextem jeho střetu se Stanislavem za Znojma a Štěpánem z Pálče. Každý dobře víme, že ve vyhoceném sporu občas formulačně přestřelíme a řekneme něco, co bychom jinak formulovali mnohem vyváženěji. Další pohnutkou k zaujímání nekonformních názorů byla děsivá krize papežství. Vždyť i sám Kostnický koncil byl z hlediska pozdějšího vývoje nauky heretický, když stavěl koncil nad papeže. Paradoxně aplikoval Husovy principy, když nechal uvěznit vzdoropapeže Jana XXIII., který koncil vlastně svolal, a proto byl na počátku uznáván za pravého Kristova náměstka. Upřímně řečeno: kdo by dnes podepsal tezi, podle níž hlavou církve je papež a jejím tělem sbor kardinálů? Jestliže Hus tvrdil spolu se svatým Pavlem, že hlavou církve je Kristus a tělem my všichni, pak mu dnes zřejmě dáme za pravdu. Český reformátor prostě odmítal, že pravdou by mělo něco být jen kvůli autoritě, pokud papež úzkostlivě nedbá na svou věrnost

²⁴ Ačkoli originální znění spisu je pochopitelně v latině, nejlepší rekonstrukce textu je dostupná v českém překladu, neboť v době komunismu nebylo vnímáno vyššími místy přívětivě, když se připomínala náboženská a teologická stránka Husova díla, který byl zcela nepravdivě prezentován jako společenský reformátor. Srov. J. HUS, *O církvi*, F. M. DOBIÁŠ – A. MOLNÁR (edd.), Nakladatelství ČSAV: Praha 1965.

Kristu, Písmu a tradici. Nepodobá se to náhodou koncepci církve podle II. vatikánského koncilu, který opustil eklesiocentrismus a přiklonil se k christocentrickému pojetí církve?

I Husova tolik kritizovaná teze o tom, že žádný světský i církevní pán (*Nullus dominus...*), který je v těžkém hříchu, nevykonává svou pravomoc hodně a důstojně, není daleko pravověří. Hus učil, že takové pány musíme respektovat, když nařizují věci ve shodě s Božím zákonem a běžně i v tom, co je neutrální, nesmí to ale být nesmyslné. Hus uvádí příklad, že kdyby mu papež nařídil nácipávat jitrnice, nebylo by to sice proti Božímu zákonu, on by to ale jako nositel zdravého rozumu nemohl přijmout pod poslušností. Tady bychom si měli dát velký pozor, abychom se nepromyšlenou kritikou nedostávali do rozporu sami se sebou. Zároveň je ale třeba podotknout, že prostý člověk na počátku 15. století jemné nuance nevnímal, a proto ostrá kritika vyššího kléru česky a na kazatelně před třemi tisíci posluchačů – tolik se jich totiž vešlo do Betlémské kaple – fungovala jako časovaná puma primitivního donatismu²⁵. Když vybuchla, hořely hranice s „popy“ a stodoly s odpůrci kalicha. Jenomže křížáci a antireformní síly v naší zemi si v brutalitě a v privatizaci církevního majetku v ničem nezadaly s Božími bojovníky.

Vždyť celá takzvaná podzemní církev i valná část té pomyslně „nadzemní“ v době komunismu řešila svou situaci podle stejných principů,

²⁵ Připomínám, že výraz „donatismus“ se odvozuje od Donata (270–355), severoafrického biskupa z první poloviny 4. století. Schizma v severoafrické církvi vzniklo kvůli pronásledování v letech 303–305, neboť mnoho duchovních včetně biskupů vydalo státní autoritě knihy Písma a tak si zachránilo život. Horlivci na ně pohlíželi jako na zrádce. V dalších desetiletích pak vznikla donatistická církev, která neuznávala mravně poskvrněné kněze a biskupy. Eklesiologický spor se pak odehrával ještě v době sv. Augustina, který hájil oprávněnost správní i sakramentální pravomoci hříšného duchovního, ale zároveň hovořil o tom, že jedná vzhledem ke své osobě těžce nehodně. Odtud se odvozuje také nám všem dobře známá nauka o primárním udělovateli svátostí, jímž je jediný Velekněz, Ježíš Kristus. Problém patristické církve tedy nebyl tak docela nepodobný svízelným západo- a středoevropské církve na přelomu 14. a 15. věku. Srov. E. ROMERO POSE, „Donatismo,“ in A. DI BERNARDO (ed.), *Dizionario patristico e di antichità cristiane I*, Marietti: Casale Monferrato 1983, s. 1014–1025.

jaké hlásal Hus. Říkali jsme tomu občanská neposlušnost. Respektovali jsme nařízení totalitní vlády v oblasti neutrální, jako jsou třeba dopravní předpisy. Podřizovali jsme se předpisům ve shodě s přirozeným zákonem, a proto jsme třeba zásadně nerozkrádali majetek v socialistickém vlastnictví jako tolik větších, ba i těch největších soudruhů. Jakmile ale totalitní moc nařizovala něco proti víře a duchovnímu životu, prostě jsme se řídili hlasem svědomí. Zkrátka a dobře zákon o maření státního dozoru nad církvemi a náboženskými organizacemi („mařenu“) jsme vnímali jako výzvu k nenásilnému vzdoru. Mnohým tato neposlušnost připadala až romanticky přitažlivá, protože souzní s prorocko-anarchistickým zaměřením myslí k pravé transcendenci. Jaký div, že v oné době si mnozí z nás oblíbili Husa coby příklad uvedeného postupu?

Ač to naši ekumeničtí přátelé neslyší moc rádi, Hus se vyznačoval upřímnou mariánskou úctou. Jeho mariologie, jak již bylo naznačeno, je naprosto vyvážená a katolická, takže jí nelze vytknout zhola nic. Rovněž nauka o odpustcích vyznívá zcela ortodoxně, byť se to mnohým bude zdát neuvěřitelné. Jan Hus totiž nikdy nepopíral odpustky jako takové, bojoval pouze proti jejich zneužívání. Jestliže horuje pro to, že zaplacení ještě nemůže znamenat odpuštění časných trestů, protože tím hlavním je kající smýšlení, tedy dokonalá dispozice myslí, pak se to plně shoduje s dnešním pojetím odpustků.²⁶ Na tomto základě by nikoho nemělo vyvést z míry, že Jan Hus byl – na rozdíl od pozdější reformace 16. století – přesvědčen o existenci očištěnce. Nemohu se ubránit tomu, abych už nyní nevyslovil lítost nad tím, že už jsme dávno národu, který Husa ctí, důrazně nepřipomněli jeho katolickou víru. Hus je svědkem křesťanské víry pro naši bezvěreckou dobu, a proto by bylo projevem tuposti nabídnutou šanci nevyužít.

Poslední výtky se týkají Husovy neposlušnosti vůči církevní autoritě. To byl také hlavní důvod jeho odsouzení na smrt. Především tady je třeba říci zcela jasně, že na chování betlémského horlivce nesmíme pohlížet zevnitř dnešní situace. Exkomunikace se totiž v oné době děsivě zneužívala. Kupříkladu když vratislavský biskup nezaplatil vyšší auto-

²⁶ Srov. APOŠTOLSKÁ PENITENCIÁRIE, *Enchiridion odpustků*, ČBK: Praha 2000.

ritě předepsané taxy a poplatky, byl na něj bez okolků uvalen interdikt. Totéž se dělo z politických důvodů. Exkomunikace a interdikty létaly zprava i zleva a vůbec přitom nešlo o pravověří. Navíc církevní autorita dvou a posléze tří papežů byla tak pochybná, že to vyvolávalo těžký zmatek ve svědomí. Nezapomeňme, že každý ze dvou a od roku 1409 tří tehdejších papežů neváhal promptně exkomunikovat své „proti-papeže“ i všechny, kdo byli pod jejich poslušností. Byla-li autorita takovýmto způsobem zpochybněna, jaký div, že Hus jako člověk ve skutečnosti velmi úzkostlivý se pokoušel nalézt oporu v Božím slově a ve svém svědomí. Mimo daný historický kontext ovšem jeho jednání vyhlíží jako neposlušnost, ba vzpoura.

Naprostá většina obvinění z hereze proti Husovi na Kostnickém koncilu tedy byla zlovolným konstruktem. Husovi nepřátelé a žalobci naprosto bez skrupulí postupovali podle ohavného principu, který říká, že účel světlí prostředky. Máme-li leccos proti Husově karatelské praxi, jak uvidíme níže, pak hlubší poznání toho, jak jednal Michael de Causis, Jan Železný a Štěpán Pálec v Kostnici, nás výrazně příklání na stranu betlémského tribuna.

Aby bylo jasno, i tyto lidi umím pochopit, reformní hnutí totiž ohrožovalo jejich důstojnost, postavení, majetek a v posledním důsledku dokonce i život, a proto je srozumitelné, že se bránili.²⁷ Zcela nepřijatelný je však způsob obrany, či spíše brutálního protiútoku, neboť úskok, intrika, pomluva, podlost, podplácení se zde stává normou, a to vše je nesené výlučně záští a nenávistí, bez sebemenší špetky sebereflexe nad tím, zda reformisté nemají přece jenom v něčem pravdu, a zda by proto nebylo na místě přece jenom uvažovat o alespoň částečné změně smýšlení. Duchovenstvo, které hlásá obrácení, přičemž samo ničeho podobného není schopno, je nedůvěryhodné, neboť každý cítí,

²⁷ Jestliže pohled ze strany našich ekumenických přátel na tyto osoby je jednoznačně kritický a odmítavý, neschází katolický autor, který na Husovy žalobce pohlíží mnohem shovívavěji. Srov. J. KADLEC, „Husovi odpůrci,“ in M. DRDA – F. J. HOLEČEK – Z. VYBÍRAL (edd.) *Jan Hus na přelomu tisíciletí. Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15.–18. prosince 1999*, Husitské museum v Táboře: Tábor 2001, s. 325–342.

že je nemravné požadovat od druhých, co sami nečiníme. Upřímně řečeno: práva Kristovy církve a duchovních lze věrohodně hájit výlučně evangelijními prostředky. Navíc to, jak soudím druhého, nakonec vypovídá mnohem víc o mně než o posuzovaném. Stejně jako v případě Ježíšova nemravného procesu vychází najevo zvrhlost náboženských špiček starozákonní církve, na kterémžto základě pak vysvítá nevinnost Rabiho z Nazareta, obdobně i v Husově procesu právě nemravnost postupu žalobců z Čech a Moravy vydává svědectví o jejich zlotřilosti a praktickém ateismu, neboť osobní ambice a ekonomické zájmy jsou stavěny nad Boží zákon. Jaký div, že Mistr Jan Hus v tomto světle vyhlíží přitažlivě. Paradoxně tak tito lidé do značné míry potvrdili, že Husova často neúměrně vyhocená a přemrštěná kritičnost nebyla zcela neodůvodněná. Jelikož zhoubný klerikalismus se podobá nesmrtelné hydře²⁸, mnozí, kdo ho v dějinách nejružnějších církví na vlastní kůži zakoušejí, se velmi snadno s Husem solidarizují, ba identifikují.

Pokud by katolicismus byl to, co předvedli tito intrikáni, kterým vůbec nešlo o pravdu a spravedlnost, ale jen a jen o to, aby si „Husu oškubali, zabili a upekli“, jak otevřeně napsal Husův nepřítel, Štěpán z Dolan u Olomouce, pak bychom mnozí museli mít problémy ve svědomí. Naštěstí ale to, co mnozí dělají ve jménu církve a co je proti evangeliu, nemá s tajemstvím církve nic společného. I ti, kdo neznají Husa, začnou spon-

²⁸ „Klerikalismus není jev omezený jen na katolickou církev. Je i v ostatních křesťanských konfesích, jen trochu jinak profilovaný ... Za dob Ježíšových byl v judaismu; zvláště v evangeliu Matoušově si lze přecíst, jak o něm Ježíš soudil (srov. Mt 23,1–36; 15,1–20) a jak své učedníky – a tedy i nás dnes – před ním varuje (srov. Mt 16,6–11; Mk 8,14–21). Jde totiž o obecný náboženský fenomén. ... Každý náboženský člověk je jím pokoušen, když jeho autentická služba Bohu se postupně vyprazdňuje, stávajíc se zástěrkou služby svým světským zájmům, kteroužto záměnu si zhusta ani neuvědomuje, jsa nadále přesvědčen o svatosti své služby... Lze proto vyslovit téměř sociologicko-eklesiologický zákon, že čím je církevní instituce obdařena větším podílem na světské moci hospodářsko-politické, tím trpí vyšším klerikálním tlakem, a naopak, čím nižší je tento podíl, tím klesá i nebezpečí klerikalismu, takže v dobách pronásledování mizí úplně. To zakusilo tolik našich kněží, kteří prošli »lidově-demokratickými« věznicemi a nápravnými zařízeními.“ K. SKALICKÝ, „Druhý vatikánský koncil půl století po svém zahájení v perspektivě revolucí druhého tisíciletí,“ *Teologické texty* 24, 2013, č. 1, s. 2–12, zde s. 10.

tánně hovořit stejným jazykem jako český reformátor, když se v rámci církve ocitnou v situaci těžkého bezpráví: vysokou hierarchii popisují jako synedrium, které opětovně zabíjí Krista, k němuž se postižení odvolávají jako k poslední soudní instanci. Tyto stále se opakující prožitky určitě zasluhují pozornost. Hodnotit, nakolik je tato sebeobrana v tom kterém případě oprávněná, nám opravdu nepřísluší. Nikdo by ale nezapochyboval o tom, že podobný povzdech z úst Johanky z Arku by byl zcela na místě. V méně exponovaných případech bychom zase mohli spolu se svatým Pavlem říci, že démon na sebe rád bere tvářnost anděla světla. Josef Zvěřina tvrdil, že tajemství církve plně odhalujeme až tehdy, když prožijeme děsivé tajemství zla, které je v ní přítomno.

Husovo mluvení o církvi predestinovaných není něco, nad čím bychom se měli ušklíbat, protože při troše porozumění snadno zjistíme, že jsme v tom spolu s ním víc, než by se na první pohled mohlo zdát. Jakmile jsme svědky zneužívání církevní autority, těžkých nespravedlností, z nichž snad ta největší spočívá v tom, že duchovní osoby v určitých kauzách jako by nedbaly na víru sobě svěřených, pak se snažíme svou víru v církev, anebo církvi, jak tvrdil Hus, zachránit jasným rozlišením tajemství církve od její konkrétní historické podoby. Velmi často ovšem prožívají podobné stavy myslí zase duchovní a představení, když si nemohou nezoufat nad nevírou, hříšností, zbabělostí, vypočítavostí a prohnáním sobě svěřených osob. Proč bychom tedy měli Husa zatracovat, když je na tom vlastně podobně jako my, ale vyjadřuje to poněkud nešikovně? Hus navíc tímto počínáním jasně řekl, že nechce zakládat jinou církev, nýbrž hledat zdravé jádro té konkrétní a viditelné církve, kterou tak vášnivě miloval a pro niž tolik trpěl vnitřně a nakonec i fyzicky.

5. Odvrácená tvář českého reformátora

Moje obhajoba Husova pravověří by mohla vyznít jednostranně, což by bylo v rozporu s pravdou, kterou tolik ctíl i Mistr Jan sám. Více-rozměrnost skutečnosti velí, abychom zatím nastíněný profil doplnili o nazření drásavé dilematickosti Husovy osobnosti také z opačného zorného úhlu. Jedině tak se zabezpečíme před upadnutím do přihloup-

lé ideologizace, která jen glorifikuje, anebo výlučně zatracuje.

Naše vyrovnávání se se stinnými stránkami Husovy osobnosti je třeba započít konstatováním, že český reformátor v jednání projevoval víc než nadprůměrně vznětlivou emotivitu. Sluší se zároveň podotknout, že tatáž přemíra vnitřní energie se projevovala v Husově neskutečné pracovitosti. Nemělo by nás tudíž překvapovat, že ve sporu nešel daleko pro ostřejší, ba bez nadsázky až do masa zatínající slovo. Pochopitelně přitom neváhal notně zvýšit hlas. Za stolem jako pisatel teologických pojednání²⁹ byl opatrný, ba úzkostlivý, když šlo o pravověří, což platí přinejmenším do roku 1408, namnoze až do roku 1412. Na kazatelně a ve sporech s protivníky v něm však převládaly docela jiné vrstvy jeho osobnosti, takže při disputacích odpůrcům a nepřátelům nejednou vmetl bez obalu do tváře, že by zasluhovali hranici.³⁰

Mnohočetně opakovanou a velmi závažnou Husovou teologickou nepřístojností je mínění, podle něhož hříšníci nejrůznějšího druhu nemohou mít pravou víru, takže by měli být posuzováni jako kacíři.³¹ Když to domyslíme do posledních důsledků, naskytá se otázka, zda by tito lidé vlastně podle betlémského horlivce neměli skončit na hranici. Někdy se sám sebe táži, jak by asi vypadala Praha, kdyby Hus zvítězil nad všemi protivníky a měl moc své radikálně nápravné názory plně prosadit. Kostnický vězeň je sympatický jako oběť, byl by ale stejně sympatický jako ten, kdo má na starosti běh věcí veřejných? Historie sice nezná žádné kdyby, nicméně mou mysl rozechvívá poněkud mrazivé tušení.

Pokud by se dalo uvažovat o nějaké Husově zpronevěře autentickému duchu evangelia, pak by na základě jeho kazatelské, či spíše mravokárné aktivity připadalo v úvahu vážné opomíjení principu, podle něhož

²⁹ Je pozoruhodné, že Hus, ač profesor na artistické fakultě, nevěnoval ve své literární činnosti mnoho prostoru filosofii. Jeho díla jsou ve valné míře mravokárná a teologická.

³⁰ Srov. F. ŠMAHEL, *Život a dílo Jeronýma Pražského*, s. 202. Dlužno podotknout, že oni padělatelé šafránu byli vydáni plamenům.

³¹ Srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 5“, in *Theologická revue* 1997/5, s. 65–72, zde 69, dig. s. 29.

máme mít v nenávisti hřích, leč hříšníka vždy milovat. Nestojí snad církev i naše vlastní křesťanská existence na úchvatné Kristově lásce k hříšníkům? Paradoxu a dilematu se nevyhneme ani v tomto případě, neboť kdo ví, jak se Mistr Jan choval ve zpovědnici. Vraťme se ale ke známým projevům Husova karatelství. Jedním z hlavních kořenů jeho zarputilé nesmlouvavosti vůči nepravostem a hříšníkům byl, jak již bylo naznačeno, bezesporu poněkud vyhraněnější filosofický realismus viklefovského ražení.

Zkaženost kléru Hus vnímal velmi ostře, ba s ohavností. Koneckonců morové rány, úpadek společnosti, ekonomická krize, hladomory a válečné hrůzy byly společností vnímány jako Boží trest právě za mravní úpadek duchovenstva, jehož náprava a obrácení mělo vést k Božímu slitování a k návratu dobrých časů. Pokud jde o institucionální stránku problému, musíme dát pražskému reformátorovi v mnohém za pravdu. Hanebné vysávání země ze strany papežské kurie prostřednictvím nejen vybírání, ale leckdy i vydírání³² nejrůznějších horentních poplatků, tax, „předplatných“ na ještě obsazené církevní úřady, odpustků a soudních poplatků vadilo všem duchovním, pokud takto sami „nekšeftovali“, a bezpochyby také laikům. Nelze zastírat, že mnohé z toho vyvolávalo zcela oprávněně dojem simonie, svatokupectví. A málokoho v Římě nebo na arcibiskupské kurii v Praze zajímalo, zda ten, kdo si úřad zakoupil, byl také vhodnou osobou pro duchovní posláná. S tímhle morem srdnatě, leč neúspěšně zápolil již velký arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic.

Otázka kritiky osobního života kněží je ovšem záležitost poněkud choulostivější a zdá se, že v této oblasti se betlémský karatel nachá-

³² Na neplatiče byl nezřídka bez jakýchkoli průtahů uvalen církevní trest. Exkomunikace byla notně zneužíváním donucovacím a zastrašovacím prostředkem i v běžných ekonomických a politických záležitostech, kdy vůbec nešlo o ochranu víry.

zel leckdy za hranicí únosnosti a možná také spravedlnosti.³³ Husovy výpady mohly vyznívat téměř jako aplikace nepřipustného principu kolektivní viny. I jiní kárali upadlé mravy kléru bez jakýchkoli zástěrek, nicméně nečinili to před laiky a v lidovém jazyce jako pražský Mistr. Takové jednání ovšem bylo ze strany betlémského horlivce nezodpovědné, neboť mezi jeho posluchači nebyli jen o svatost usilující věřící, nýbrž také spodina (dnes bychom řekli „galerka“), která čekala na příležitost k násilnostem a lacinému sebeobohacování.

V dané souvislosti je třeba podtrhnout, že panovníka, jehož alkoholismus, smilství, periodická lenost, násilnictví, výbuchy nekontrolovatelného vzteku i hrabivost byly pověstné po celé Evropě,³⁴ si betlémský napravovatel přímo veřejně kárat nikdy nedovolil. Dokonce i brutální zavraždění generálního vikáře a víceroobročníka Jana z Pomuku komentoval vyhýbavě a ne zrovna solidárně vůči kolegovi v kněžské službě. Na obecné rovině betlémský napravovatel dokonce požadoval, aby král přinutil duchovní i laiky konat dobro.³⁵ S tím souvisí i Husův názor, podle něhož má světský pán právo, ba povinnost přimět nehodné poddané, aby se vyzpovídali a přistupovali ke stolu Páně, a donutit je tak k vnitřní nápravě. Nezavánějí takovéto názory náhodou obdobnou nemravností jako pozdější norma „*cuius regio, eius religio*“? Mnohé z právě konstatovaného bylo ovšem jaksí předem dáno politickou strategií reformy, která chtěla vést nápravu církve právě přes krále a šlechtu. Kritizoval-li by Hus krále stejně nesmlouvavě jako své

³³ „A tak se Hus nespokojuje s přísnými výtkami vůči kněžím, obrací-li se k nim. Tak když káže laikům, prohlašuje, že je jen málo dobrých, kteří jsou spokojeni se skrovným a tichým způsobem života. Často se mu stávalo, že před laiky napadal kněžskou chlípnost, chamtivost a pýchu a že prohlašoval, že špatní preláci a špatní kněží jsou ničemové a tyrané.“ P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 5“, in *Theologická revue* 1997/5, s. 65–72, zde 69, dig. s. 29.

³⁴ Pro spravedlnost je třeba říci, že Václav IV. byl možná psychicky nemocný. Dovolují si tipovat, že byl postižen velmi výrazným maniodepresivním syndromem, jak na to ukazují střídající se periody horečné činnosti a apatie, která bývala spjata s následnými úniky k alkoholu, lovu a jiným „radovánkám“.

³⁵ „Král, prohlásil Hus, je sluha Boží a má meč, aby vládl lidem dobrým stejně jako zlým. Ty dobré aby chránil, a ty zlé, laiky i církevníky, aby přiměl činit dobro. Hus se netajil tím, že tlumočí závěry Mistra Viklefa.“ P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 11“, in *Theologická revue* 1998/5, s. 65–80, zde 65, dig. s. 65.

kolegy v duchovenské službě, zřejmě by skončil v plamenech mnohem dřív než na koncilu v Kostnici. Karatelství v tomto směru si vlastně ani nemohl dovolit. Nemělo by nás pak ale udivovat, když ho zejména movitější klérus považoval v jistém ohledu za stavovského zrádce, který kolaboruje s těmi, kdo výše postaveným duchovním usilovali nejen o majetky, ale nezdárka i o život, přičemž sami nebyli o nic lepší než postihovaní, leckdy dokonce ještě nesrovnatelně zvrhlejší.

Měli bychom ale mít na paměti, že betlémský tribun to vše dělal s přesvědčením a zřejmě plně v souladu se svým přeúzkostlivějším svědomím (*bona fide*), pročež vyvstává problém subjektivní přičitatelnosti oněch výlevů zlobného hněvu. Na objektivní rovině však nemůžeme nekonstatovat, že i on se provinil pošlapáním lásky k bližnímu. Nejenom na jeho nepřátele, nýbrž i na něj se tudíž v určité míře vztahuje to, co kdysi smutně konstatoval Karel Havlíček Borovský o vztazích mezi služebníky církve: *Homo hominis lupus, clericus clerici lupissimus* – Člověk člověku vlkem, klerik kleriku vlkodlakem. Není divu, že všichni, kdo byli od druhé poloviny 19. století dále plni nenávisti vůči katolickému duchovenstvu, velmi rádi odkazovali na Jana Husa, aby tak v jistém ohledu mediálně i před soudem svědomí ospravedlňovali svou vlastní zášť. Jestliže ti katolíci, kteří právě tento aspekt husovského dilematu zakusili bolestně na vlastní kůži, zaujímal k betlémskému horlivci postoj spíše odmítavý, ba zavrhuující, pak bychom i toto měli vnímat se stejným pochopením, s nímž se snažíme přistupovat k Janu Husovi samotnému.

Na obhajobu Mistra Jana je však třeba podotknout, že se v souvislosti s odpustkovými bouřkami v roce 1412 nakonec ve jménu poznané pravdy statečně, a možná zároveň sociálně také ne zcela zodpovědně postavil na stranu bouřících se zástupů, byť dobře věděl, že král tento děsivě pohoršlivý nešvar z politických důvodů nejen povolil, nýbrž dokonce podporoval. Konečně před koncilem neváhal statečně zastávat mínění, podle něhož i panovník, který je v těžkém hříchu, vykonává svůj úřad nehodně. Takového vladaře máme respektovat, když nařizuje věci v souladu s Božím zákonem, nebo alespoň v neutrální oblasti, nikoli však tehdy, když přikazuje věci zvrácené. To český reformátor řekl

i před císařem Zikmundem, ač věděl, že ho to bude nakonec stát život. Betlémský kazatel se dopustil teologické nedomyšlenosti a dosti závažné nekorektnosti i v oblasti eucharistické nauky, když v roce 1408 obvinil z hereze arcibiskupa Zbyňka Zajíce, který ve svém výnosu proti viklefovským bludům napsal, že po proměňování je podstata chleba a vína nahrazena substanciální přítomností Kristova těla a jeho krve. Husovo kaceřování vlastního představeného je poněkud nemístné, ba směšné. Vytkl totiž hierarchovi, že v eucharistii není jenom Kristovo tělo a krev, ale také jeho lidská duše a božství, což Zbyněk Zajíc výslovně nenapsal. Ve slušné teologické společnosti se ovšem nepožaduje opakovat vždy vše do posledního písmenka, některé věci se prostě rozumějí samo sebou.³⁶ Arcibiskupovo vyjádření má evidentně povahu synekdochy, která není tak docela nepodobná té, s níž se setkáváme v Jan 1,14, kde se výrazem „tělo“ míní celé lidství i s duší. Husovo jednání sice nebylo správné, leč z lidského hlediska ho můžeme pochopit, protože v oné době už napětí mezi ním a arcibiskupem překročilo únosnou míru. Zbyněk postihl Husa a jeho příznivce zcela nelítostně zákazem českého zpěvu při bohoslužbách³⁷ vyjma čtyř tradičních písní, a také betlémskému tribunovi odňal oprávnění kázat, což ovšem postižený rozhodně nemínil respektovat. Proč to dělal? Ve hře byla pověst Českého království, o němž po Dekretu kutnohorském z Prahy demonstrativně odšedší německy mluvící mistři i studenti po celé Evropě zlovole a také z politických důvodů rozhlašovali, že je semenišťem viklefovských herezí.

Do oblasti eklesiologie patří také postoj celého českého reformního hnutí od Milíče z Kroměříže až po Husa³⁸ k řeholnímu životu. Nikdo z českých reformátorů nevyslovil mínění, podle něhož by měl být ře-

³⁶ Srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 7,“ *Theologická revue* 69, 1998/1, s. 8–13, zde 10, dig. s 40.

³⁷ Mimořádně obyčej zpěvu v českém jazyce při mši svaté, který vnímáme jako něco krásného a pozitivního, má mimo jiné také výrazné kořeny ve zbožnosti českého reformního hnutí z přelomu 14. a 15. století a následně v husitství, zejména pak v utrakvismu.

³⁸ Hus v jednom svém dopise dokonce vybízí jistého řeholníka k tomu, aby byl opravdu věrný svým slibům, zejména čistotě a chudobě. Srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 6,“ *Theologická revue* 68, 1998/6, s. 81–86, zde 82, dig. s 34.

holní život zrušen, nicméně v jejich dílech je patrná určitá averze zejména vůči mendikantům, kteří jim to spláceli stejnou mincí. Důvody uvedeného postoje jsou dva. První tkvěl v tom, že všichni reformátoři pocházeli z diecézního kněžstva, které vnímalo řeholníky jako ty, kdo je připravují o výdělek z pastorační činnosti.³⁹ Druhý spočíval v tom, že jejich praktiky asi nebyly vždy tak docela v souladu s proklamovaným ideálem. Velmi důležité je, že Milíč a jeho následovníci sice horovali pro církev zbavenou nadbytečných majetků, rozhodně ale odmítali naivní ideál zcela zbídačelé církve, proto se také ve sporu o chudobu nestavěli na stranu radikálních františkánů, nýbrž spíše souzněli s jejich starým pařížským odpůrcem Gulielmem (Vilémem) de Saint-Amour, který v roce 1255 vystoupil se svým spisem proti žebravým řádům (*De periculis novissimorum temporum*). Pokud by tedy dnes chtěl někdo používat Mistra Jana Husa jako argument proti církevním restitucím, asi by mu nejen teologové, ale i solidní historikové odvětili, že se mylí a projevuje křiklavou neznalost pravého stavu věcí.

Kdo se zabývá touto až děsivě dilematickou osobností, nemůže neupadat do rozpaků, údivu a nakonec do bezradnosti.⁴⁰ Svou zkušenost bych bez jakékoli nadsázky shrnul zvoláním: „Huse, Huse, nedáš mi spát v kuse!“ Boží milost se ovšem projevuje v lidské slabosti naplno právě v těch nejkritičtějších okamžicích životního dramatu, což je u našeho karatele odpustkový rok 1412, rozhodnutí vydat se na koncil na podzim roku 1414, konečně celý proces s jeho vyvrcholením v polovině roku 1415. Zdá se, že v těchto momentech je všechno to nedokonalé smazáno a prozářeno zcela zvláštním jasem.⁴¹ Na čistě empirické rovině si dovolím konstatovat, že lidí skončivších v plamenech jako bludaři rozhodně nebylo málo, leč být upálen na všeobecném koncilu,

³⁹ Srov. F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce 2 – Kořeny české reformace*, s. 182, 193.

⁴⁰ Srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 7, in *Theologická revue* 69, 1998/1, s. 8–14, zde 12, dig. s. 44.

⁴¹ Srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa 22,“ *Theologická revue* 72, 2001/5, č. 1, s. 120–140, zde 133. Každý, kdo se chce Husem zabývat odpovědně, to má nesmírně těžké. Výroky tohoto typu pochopitelně nemohly v minulém století nerozžhavit dobřela české bezvýhradné opěvovatele Husovy velikosti.

tedy přímo před zraky velkých dějin, to určitě není výsada, jíž by se dostalo mnoha jiným. Člověk má skoro pokušení vidět v tom prst Boží.⁴² V souvislosti s předchozí kritikou jistě vyjádření drásavě dilematické, ba šílené, leč taková se zdá být skutečnost.

Pídíme-li se po tom, proč Hospodin shlédl se shovívavostí na tohoto leckdy opravdu nelítostného horlivce, pak se naskýtá jediná odpověď: Hus za své karatelské běsnění tak úplně nemohl. Žil totiž v době, která byla silně proniknuta zhoubnou ideou blížícího se konce světa a především bez nadsázky děsem z nadcházejícího vystoupení antikrista.⁴³ Ideje šířené nejrůznějšími nezodpovědnými náboženskými blouznivci, mezi nimiž bylo také mnoho františkánů,⁴⁴ vyvolávaly tíseň, eschatologicko-anarchistické smýšlení, vedly k bipolárnímu a černobílému chápání skutečnosti, což se pak přetavovalo do panikou zavánějící konfrontace prodchnuté nenávistí, která nakonec nemohla v době šílené krize nevyústit do krvavé válečné katastrofy. Vystává otázka, zda tito rádoby mystikové ve své rezignaci na zdravý rozum a v následné emotivní přemrštěnosti nakonec nevědomky nevytvořili ve společnosti i v jednotlivých myslích atmosféru, která byla paradoxně až neskutečně vhodná pro působení toho, před nímž chtěli varovat.

⁴² „Hus je postavou hodnou připomenutí z mnoha důvodů. Je to zvláště jeho morální odvaha tváří v tvář smrti, jež z něj učinila postavu zvláštního významu pro český národ, též těžce zkoušený v průběhu staletí. ... Dnes v předvečer Velkého jubilea cítím povinnost vyjádřit hlubokou lítost nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, zdrojem konfliktů a rozdělení, která se tímto způsobem rozervěla v myslích a srdcích českého lidu.“ Jan Pavel II., „Projev k účastníkům římského symposia o M. Janu Husovi,“ in M. Drda – F. J. Holeček – Z. Vybíral (edd.) *Jan Hus na přelomu tisíciletí. Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15.–18. prosince 1999*, Husitské museum v Táboře: Tábor 2001, s. 685–686. Pasivu „vydán“ záměrně odkazuje na Pána Ježíše, který byl také „vydán“, tedy na tajemný úrdek nebeského Otce.

⁴³ V řadě historických a teologických prací z minulého století i z prvních let našeho věku není tento aspekt doceňován. Velmi vzácná je proto monografie: P. CERMANOVÁ, *Čechy na konci časů*, Argo: Praha 2013.

⁴⁴ Dovoluji si upozornit, že ve spisech Františka z Assisi není ani stopa po eschatologismu a nevyskytuje se tam ani jednou výraz „antikrist“. Srov. C. V. POSPÍŠIL (ed.), *Františkánské prameny I*, MCM: Olomouc 1999, č. 1–314, s. 9–101.

Hus to vše nevyvolal, on se do takové atmosféry narodil a následně se v ní utvářela jeho rozporuplná osobnost.⁴⁵

Konstatované opět přivolává to, co bylo řečeno výše o odmítání černo-bílého vnímání nejen Husova dramatu, ale také světa kolem nás. Přelom tisíciletí, překotné kulturní, technologické a ekonomické změny vyvolávají strach a nejistotu, a proto někteří dnes s oblibou hovoří přespříliš o Satanovi a jeho mimořádném působení. Nedopouštějí se obdobně tragické chyby jako ti, kdo vytvořili konfrontační atmosféru svými vizemi antikristova příchodu v Husově době?

6. Husovo i naše nesmírně palčivé dilema

Pravé těžiště Husova případu podle mého soudu neleží na poli pravověrnosti, nýbrž spíše v oblasti společenské odpovědnosti a v přiměřenosti jeho kárání mravů kolegů v duchovní službě. Obvinění z hereze byl záměr, který se mohl opřít o Husovo přiznání se k Viklefově filosofii a k jeho strategii církevní reformy. Pravým důvodem Husova odsouzení však bylo buřičství, nepohodlnost toho, kdo narušuje systém, spolupráce se světskou mocí. Obvinění z hereze bylo rafinované přenesení problému na pole čistě vnitrocírkevní autority, kde mu žádný světský mocipán absolutně nemohl pomoci. Jediné, co zbývalo světskému rameni, bylo vykonání církevního rozsudku. Hus byl zlikvidován

⁴⁵ Dalším motivem Otcovy shovívavosti, ba zalíbení, byla Husova vnitřní opravdovost, zásadní odmítání klerikálního kariérismu. Betlémský horlivel byl absolutně nezkorumpovatelný hypotetickým povýšením z „bezvýznamného“ postu kazatele v Betlémské kapli na nějaký vyšší církevní úřad. U Štěpána Pálče to bylo poněkud jinak, ten se výnosných obročů dobral, a také se to projevilo na výrazné proměně jeho postojů. Náš kazatel sám žil podle toho, co hlásal. Vyznačoval se úzkostlivým dodržováním celibátu, feministky by mu možná dnes vytýkaly, že o ženách nesmyslel právě nejpřívetivěji, vyváženou kněžskou chudobou, nezměrnou pracovitostí, láskou ke svěřeným duším, ochotou obětovat se za ně. Nikoli na posledním místě to byla také láska k Českému království a k českému národu. Nezapomínejme, že Pán Ježíš vroucně miloval vyvolený národ, jehož byl synem. Touha po „lásce lidu“, jak to taktně formuloval František Palacký, není nic, nad čím by bylo třeba se nadměrně horšit. A hlavně, Hospodinu se nevyšlovně hnusí klerikalismus a náboženské pokrytectví, o čemž vydává jasné svědectví evangelium vtěleného Syna Božího snad na každé stránce.

jako symbolická postava reprezentující české reformní hnutí, a tak lze uvažovat o tom, že se vlastně stal první krvavou obětí blížících se válečných střetů mezi reformisty a antireformisty.

Soudit není jednoduché, pokud je to vůbec v lidských silách. Jaké štěstí, že to není náš úkol. Poslednímu a nejvyššímu Soudci není opravdu co závidět. Je snadné Husovi vytýkat radikalismus a vzdor, když my sami jsme dobový stav církve na vlastní kůži nezažili. Domnívám se, že je velkým otazníkem, zda by kdokoli z dnešních katolíků dokázal snášet církevní zlořády na počátku 15. století a zda bychom se i my v takové situaci spontánně nestavěli na stranu reformního hnutí. Z druhé strany vzato vyvstává otázka, zda by kterákoli dnešní církev byla s to ustát působení mravokárných horlivců jako byl Hus, Jeroným Pražský a Jakoubek ze Stříbra. Mnozí pronašeči slavnostních projevů by měli mít na paměti, že laciné velebení bez kritické zpětné vazby může v informovaných vyvolávat značně ironické pousmání.

Základní dilema tohoto nikdy nekončícího dramatu je vymezeno dvěma nepřijatelnými extrémy. Jednoznačný příklon k individuálnímu přesvědčení bez ohledu na reálné možnosti instituce nevede totiž k ničemu jinému než k anarchii. Naproti tomu jednoznačný diktát instituce, která nebere v potaz individuální svědomí, zase směřuje k totalitarismu. Jak ale řídit společnost plnou nezralých a velmi snadno manipulovatelných, tedy zneužitelných lidí? Mnozí, ač si to nechťejí připustit, jsou jako děti, které potřebují otce, jenž se sice usmívá, leč zároveň pevně třímá v ruce rákosku. Je-li taková „výchova“ pojmána jako služba, nemusí to být vnímáno jen negativně. Jakmile se vše zvrhne v totalitu vůle, či spíše zvůle jediného pseudomesiáše a génia z paláce, je opravdu zle.

A právě na hodnocení situace, na niž Hus reagoval, se budou objevovat velmi odlišné názory. Vždy reformně orientovaní lidé ho budou vidět jako bojovníka proti zrušné totalitě. Mužové inklinující k pomyslné „opevněné tvrzi“ jménem instituce ho zase budou vnímat jako anarchistu, který narušoval nápravu historicky reálné církevní instituce. Jeho požadavek na kolektivní obrácení církevní vrchnosti a ducho-

venstva je evidentně utopický, leč nezazněl-li by, jako by se opomnělo evangelium a na jeho místo se postavilo jen církevní právo. Opět platí, že oba pohledy jsou možné a není v lidských silách rozhodnout, který je ten jediný správný. Nositelé těchto interpretací by si ale rozhodně měli uvědomovat, že jen těžko obhájí svůj absolutní nárok na pravdu, a tak by se měli alespoň pootevřít porozumění druhé strany názorového spektra. Jedno by ale mělo být určitě jisté; subjektivně byl Hus čistý člověk, jemuž se v mnohém stala krutá křivda.

Obhájci pevnosti jménem instituce by se měli vážně zamyslet nad následujícími větami. Neobhajovali se na Norimberském procesu největší nacističtí zločinci tím, že jenom slepě plnili příkazy shora? Nebyli nakonec odsouzeni na základě zákona lidskosti a svědomí, nad nímž nemůže a nesmí mít vrch zhora žádná instituce? Člověk se to skoro bojí říci, ale dokonce ani ta církevní ne, byť je neustále vystavena pokušení to nedodržovat. Jestliže jsme se jako křesťané přihlásili k Chartě lidských práv, která vzešla z právě zmíněné zkušenosti se zločiny proti lidskosti v době druhé světové války, pak by to mělo znamenat, že totalitu odmítáme nejenom ve státě, ale i v církvi, a to nejen dnes, ale také v minulosti. Vzpouira svědomí proti zrušné totalitě je tudíž nejen svrchovaně legitimní, ale zároveň představuje prorocký čin připodobňující dotyčného k Božímu Synu, ať si to dotyčný sám uvědomuje, anebo nikoli.

V normální situaci se ovšem uvedené dilema neřeší podle vzorce „buď, anebo“, nýbrž zpravidla nevyhnutelnou oscilací v silovém poli mezi oběma propastně vzdálenými extrémly. Každý víme, že rozhodně není snadné ubránit se rafinovanému pohlcení buď Skylou totalitarismu či zbabělého konformismu, anebo Charybdou anarchismu či vnitřního exilu do sebestředného a leckdy nemilosrdně ironického cynismu, tak typického pro českého člověka. Kdo z nás to neprožívá? Kdo necítí často rozpaky, ba nelamentuje nad vlastní církevní institucí, a kdo z nás ji zároveň nemiluje a bolestivě si neuvědomuje svou osobní odpovědnost za poklad evangelia, který je v tomto poli skryt?

Husovo dilema vcelku pochopitelně oslovovalo disidenty ve střetu s rudou totalitou, oslovovalo dokonce i některé katolíky v podzemní církvi.

Před dilematem stáli ovšem i soudní koncilní otcové v Kostnici, což se projevovalo v jejich usilovných snahách o Husovu „záchranu“, o to, aby odvolal, a tak aby se celá záležitost v jistém slova smyslu zahrála tak říkajíc do autu. Hus to ovšem nemohl přijmout, protože by popřel sám sebe a prohlásil by celé české reformní hnutí za bludné, zradil by subjektivně poznanou pravdu a navíc mu bylo jasné, jak vnitřně svízelný život by pak vedl v ustavičných výčitkách a sebeopovržení. Dilema tedy dostává tragický rozměr. Taková je totiž logika Kristova kříže.⁴⁶ Naše dilema je obdobou dilematu, s nímž zápolil Hus i mnozí koncilní otcové v Kostnici, a proto nás drama českého reformátora bude vždycky vzrušovat a inspirovat. Řečené ovšem neplatí pouze pro duchovní a věřící, ale v zásadě pro všechny. A právě v tomto smyslu Husovo dilema zasahuje také ty, kdo darem víry ještě nebyli obdařeni.

7. Nikdy nekončící hledání místo závěru

Lze toto naše hledání přístupových cest k Husovu příběhu a k jeho nauce uzavřít? Pravdu nikdy neuchopíme, leží na horizontu naší duchovní zkušenosti i našeho intelektuálního obzoru jako výzva k dalšímu sebezpřekročení. Snad se mi podařilo přesvědčit čtenáře, že jednoznačná a definitivní řešení jsou ideologická a v zásadě implicitně idolatrická. Mnohorozměrovost skutečnosti nás chrání před tímto spirituálním i intelektuálním morem a otvírá nás transcendenci, jíž jsou Otec, Syn a Duch svatý.

Na samý závěr mi budiž tolerováno, když řeknu, že jediný dramatik, který by byl schopen toto děsivě komplexní a dilematické drama dů-

⁴⁶ „Hus je postavou hodnou připomenutí z mnoha důvodů. Je to zvláště jeho morální odvaha tváří v tvář smrti, jež z něj učinila postavu zvláštního významu pro český národ, též těžce zkoušený v průběhu staletí. ... Dnes v předvečer Velkého jubilea cítím povinnost vyjádřit hlubokou lítost nad krutou smrtí, na kterou byl Jan Hus vydán, a nad následnou ranou, zdrojem konfliktů a rozdělení, která se tímto způsobem rozevřela v myslích a srdcích českého lidu.“ JAN PAVEL II., „Projev k účastníkům římského symposia o M. Janu Husovi,“ in M. DRDA – F. J. HOLEČEK – Z. VYBÍRAL (edd.) *Jan Hus na přelomu tisíciletí. Mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia. Papežská lateránská univerzita Řím, 15.–18. prosince 1999*, Husitské museum v Táboře: Tábor 2001, s. 685–686.

stojně zpracovat, se podle mne jmenoval Friedrich Dürrenmatt. To, co zatím v Čechách na poli krásné literatury, divadelnictví a filmu vzniklo, soudného znalce nemůže uspokojit a už vůbec ne nadchnout. Nechci být sýčkem, leč od chystaného nového filmového zpracování na základě toho, co o něm zatím vím, nečekám víc než obvyklý český, laciným postmoderním nátěrem opatřený nacionální kýč. Nic naplat, Husovi jako hluboce věřícímu křesťanovi může vnitřně porozumět zase jen křesťan, nejlépe ten, kdo na vlastní kůži zakusil zlo působící v Kristově církvi. Ta se nemůže skládat jen z dokonalých, nevyhnutelně v ní musí být hříšníci, i hodně velcí hříšníci, a mezi nimi my sami na jednom z předních míst, neboť její základy stojí na naprosto nepochopitelné a dech vyrážející lásce jediného opravdu Spravedlivého k hříšnému člověku.

POZVÁNKA NA SYMPOZIUM JAN HUS – SVĚDEK KŘESŤANSKÉ VÍRY PRO NAŠI DOBU

Pod tímto názvem se bude příští rok ve dnech 20.–22. května odehrávat velké třídenní katolické a ekumenické symposium v Českých Budějovicích. Pořádá ho TF JČU v Českých Budějovicích, Katedra systematické teologie CMTF UP v Olomouci a Česká christologická a mariologická akademie pod záštitou rektora Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, rektora Palackého univerzity v Olomouci a hejtmana Českobudějovického kraje. Místo konání je zvoleno záměrně, neboť Jan Hus pocházel s velkou mírou pravděpodobnosti z jihočeského Husince, takže téma má zřetelný vztah k příslušnému regionu. Na podzim roku 2015 se na půdě Karlovy univerzity odehraje další velké husovské symposium, které však bude plně v režii našich ekumenických přátel.

Primárním záměrem našeho snažení je probudit větší zájem o postavu českého reformátora v českém prostředí, zejména pak mezi českými katolickými teology. Zároveň se chceme spojit s našimi ekumenickými přáteli a nechat se od nich obohatit o jejich pohledy, abychom tak před celou společností demonstrovali, že postava Jana Husa nás určitě nerozděluje, byť na ni pochopitelně existují pohledy z různých konfesních perspektiv.

Naše snažení ale sleduje ještě jeden významný cíl. Jak bylo naznačeno výše, Husova teologická tvorba je v zásadě projevem dobového katolického myšlení, někdy ovšem s poněkud specifickými reformními důrazy. Proč bychom tedy kolegům z ostatních církví a zejména celé naší společnosti, která bude dané výročí jistě halasně slavit, důrazně nepřipomněli pravé rozměry Husovy křesťanské víry v Nejsvětější Trojici, v Ježíše Krista, ve svátosti, v posmrtný život včetně očistce, úctu k tradici, takže v případě Jana Husa i utrakvismu nemůže být ani řeči o aplikaci stěžejního evangelického principu „*sola Scriptura*“, dále jeho

mariánskou úctu i mariologii, jeho zanícení pro Boží zákon, Kristovu pravdu, jeho důrazný apel na obrácení... To všechno jsou hodnoty, které se v souvislosti s Janem Husem v naší národní společnosti upozadovaly, ba v době komunistické totality dokonce vědomě zamlčovaly, což v určité míře i naší vinou přetrvává dodnes. Zkrátka a dobře, Jan Hus sice patří všem křesťanům, leč podle mého skromného soudu nikdo nemůže popřít, že žil a zemřel jako katolický kněz. Náš vyváženější postoj k Janu Husovi, který vylučuje jednostrannosti a chce být pokud možno co nejspravedlivější, před námi tedy otvírá velký prostor k evangelizaci v tom nejlepším slova smyslu. Výsledky symposia budou publikovány jako monotematické číslo periodika CMTF UP – Studia Theologica, jež si zájemci budou moci objednat na teologické fakultě v Olomouci, případně v Českých Budějovicích, protože se prozatím nepředpokládá jeho prodej v knižní distribuční síti.

Na CMTF UP v Olomouci bude v druhém semestru tohoto školního roku, tedy od února do května 2015, nabídnut studentům všech fakult i zájemcům zvenku celosemestrální kurs věnovaný postavě Jana Husa a jeho teologickému myšlení, na němž se bude podílet sedm přednášejících odborníků. Na Katolické teologické fakultě v Praze by se měl ve stejném období odehrát tematicky podobně laděný kurs. Kromě toho Katedra systematické teologie CMTF UP nabídne koncem května příštího roku ve spolupráci s ČČSH v Olomouci jednodenní konferenci o Janu Husovi určenou pro nejširší veřejnost pod záštitou rektora UP v Olomouci a autorit města Olomouce.

Přípraven je také cyklus šesti zhruba půlhodinových pořadů věnovaných Janu Husovi, který bude v prvním pololetí 2015 vysílán na Rádiu Proglas. Jako projev pozornosti významnému výročí již začal v Perspektivách vycházet jedenáctidílný seriál krátkých zamyšlení nad vybranými husovskými tématy.

Veškeré tyto aktivity sledují stejný cíl jako výše zmíněné českobudějovické symposium. Není totiž radostné, že v posledních desetiletích se k husovským a husitským tématům vyslovují téměř výlučně odborníci z nekatolických církví, takže to vyhlíží, jako by se vše vracelo před

rok 1999, kdy se v Římě konalo velmi důležité husovské symposium, na němž bylo jasně konstatováno, že žádná současná církev si nemůže nárokovat výlučný monopol na Husa. K tomu bych si dovilil připojit, že totéž by mělo platit i pro husitství, zejména pro jeho utrakvistickou formu. Zkrátka a dobře, je naší povinností nechat zaznít i hlasu těch, kdo přistupují k této velké postavě našich dějin i k husitství z hlediska katolické teologie.

Konečně bych si těm, kdo projeví větší zájem o studium nastoleného tématu, doporučil vynikající monografii od belgického benediktina P. de Vooghta, která je věnována specificky teologickému pohledu na Husův život a jeho dílo. Toto epochální dílo je již celé přeloženo do češtiny, ale mohlo zatím zejména z ekonomických důvodů vyjít pouze na pokračování časopisecky, a to díky péči kolegů z Husitské teologické fakulty UK v Praze. Jedná se o v předešlém textu vícekrát připomenutou knihu: P. DE VOOGHT, *L'héresie de Jean Hus* 1–2, 2. ed., Bibliothèque de L'Université Louvain: Louvain 1975. První vydání spatřilo světlo světa v roce 1960. Český překlad je pořízen na základě 2. vydání, srov. P. DE VOOGHT, „Kacířství Jana Husa“, in *Theol. revue* 1997–2003, celkem 32 pokračování. Ke studijním účelům je k dispozici digitalizovaná podoba celého textu, již však nemáme právo masově šířit, protože nemáme autorská práva ani na originální text, ani na český překlad. V případě opodstatněného a vážného osobního studijního zájmu je však možné zprostředkovat osobní kontakt na ty, kdo příslušná práva mají. Velikou touhou autora těchto řádků i přáním kolegů z HTF UK je, aby dílo mohlo vyjít v češtině jako kniha, a to v takovém nákladu, aby bylo dostupné co největšímu počtu zájemců. Bohužel nemáme k dispozici potřebných 250000 korun na zakoupení autorských práv, revizi překladu, zpracování sazby a vytištění knihy. Hlavním editorem může být jedině HTF UK, neboť ona je nositelkou práv na již existující český překlad. Uskutečnění představeného záměru by bylo velkým přínosem české vědě a kultuře a také neopomenutelným dobrem pro českou katolickou církev, která by se po mnoha desetiletích dočkala vskutku reprezentativního a mezinárodně renomovaného díla věnovaného Mistru Janu Husovi, napsaného z jí vlastní perspektivy. Pokud by se podařilo nějakým způsobem zorganizovat naši podporu

tomuto podniku, byl by to výraz krásné ekumenické spolupráce a veliké znamení, že poměr nejenom zasvěcených odborníků, ale i širších vrstev věřících k husovské problematice nabral definitivně a nezvratně zcela nový, výrazně pokoncilní a v jistém ohledu „wojtylovský“ kurs.

Čtenáře těchto řádků bych rád poprosil o podporu, která může nabýt nejen podoby návštěvy zmíněných akcí, případně zájmu o další chystané publikace k husovskému výročí – při této příležitosti si dovolím poukázat na knihu s titulem *Husovská dilemata*, která by měla, dá-li Bůh, vyjít v březnu příštího roku v Karmelitánském nakladatelství –, ale také prostého přání zdaru, požehnání či vyprošování Boží pomoci při uskutečňování tohoto díla s výrazným evangelizačním i ekumenicky smírným zaměřením.

C. V. Pospíšil

OBSAH

3

Úvod

4

Projev papeže Jana Pavla II. k účastníkům Římského mezinárodního sympozia o Mistru Janu Husovi

7

Společné prohlášení k Římskému sympoziu o Mistru Janu Husovi

11

C. V. Pospíšil: Podněty k hledání přístupů K Mistru Janu Husovi k šestistému výročí od jeho tragického skonu

41

Pozvánka na symposium Jan Hus – svědek křesťanské víry pro naši dobu

PODNĚTY K ŠESTISTÉMU VÝROČÍ
UPÁLENÍ MISTRA JANA HUSA

Texty:

Dokumenty České biskupské konference

Ctirad Václav Pospíšil

Michal Němeček

Grafické zpracování:

Anežka Churaňová

Jazyková korektura:

Mgr. Lenka Jeřábková

Vydalo Pastorační středisko Arcibiskupství pražského
Praha 2015.

Není určeno ke komerčnímu využití.

